

1986

10-11

Bibliotekarz

Miesięcznik Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Bibliotekarz

powsta-
ztukę i rze-
sta, pokrywa-
ii dzisiejszych
uru. Był to dar
a i następnie
lat na placów-
asja kolekcjo-
dość niezwyk-

wystawy odbywały się zresztą za granicą; to jeden z przejawów rozległej współpracy Muzeum Azji i Pacyfiku z pokrewnymi placówkami prawie na całym świecie. Jeśli chodzi o ściślejsze powiązania, muzeum zawarło umowy o stałą współpracę z Państwem Sztuki Narodów Wschodu i Muzeum Wietnamskim w Hanoi i umowę z bratnim

etnograficznej do Indii i 1982/83 roku było m.in. przy ukazującej sztukę Orissy. Z tej przedsięwzięć wynikało m.in. w granicach ludowej muzyki azjatyckiej. Podstawowym kłopotem Muzeum jest brak pomieszczeń, odpowiednich do jego zbiorów i wartości jego zbiorów w zakresie Nusantara zajmują:

Książka

i Wschód, jak
uzem to, pod
Wawrzyńniaka,

nącą Bibliotekę Azjatycką, która liczy obecnie ponad 4 tysiące tomów, kilkaset mikrofilmów i kilkadziesiąt wydawnictw ciągłych. Wielu z tych

no wystaw
rska, tej w
nej placów

ukow
iliczn
ja Mi

i informacja

(Celebes), Bal

żonych dla kultury, nauki i gospodarki

będzie już niedługo oddany do

tualnych; oko-
tru jawajskie-
k; ponad 300
ież kolekcja
ntów-

ników i naukowców, a tematyka sięga od motywu złotej rybki w sztuce chińskiej aż po socjalizm birmański. Takich spotkań było już około 130 i odbywają się co miesiąc. Znane są z wysokiego poziomu publikacje towa-

warunków do należytej ekspozycji form działalności. Te staną się dopiero po zrealizowaniu druku. Będzie nim główny rękopis i Pacyfiku, który dotar-

CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY

Stan i kierunki rozwoju bibliotek szkół wyższych	1
Wnioski z zebrania plenarnego Zespołu Partyjnych Bibliotekarzy przy Wydziale Kultury KC PZPR w sprawie działalności bibliotek szkół wyższych	8
Andrzej KEMPA: Biblioteki łódzkie wyższych uczelni w 1985 r.	10
Józef SZOCKI: Problemy gromadzenia i opracowania księgozbiorów bibliotek szkolnych	14
Józef SZOCKI: Problemy gromadzenia i opracowania księgozbiorów bibliotek w działaniu	17
Doświadczenia i problemy z zakresu szkolenia użytkowników Biblioteki Wyższej Szkoły Technicznej w Lipsku	20
Marek CZECHOWSKI: Na obczyźnie	27
Małgorzata DZIERŻAK: Stan obecny i perspektywy rozwoju Biblioteki Narodowej w Paryżu	31
Wanda PINDŁOWA: Biblioteka Alliance College — wrażenia z pobytu w Stanach Zjednoczonych	33
Problemy prawne	39
W kraju — w Europie — na świecie	42
Contents:	
The state and trends in development of libraries at the academic level	44
The conclusions recorded at the plenary session of the Party Librarians 'Set at the Cultural Department of KC PZPR on the activity concerning academic libraries	1
Andrzej KEMPA: Academic libraries in Łódź in 1985	8
Józef SZOCKI: The problems of collecting and describing the book collections in school libraries	10
PLA in action	14
The experience and problems in instructing the users of the Technical High School Library in Leipzig	20
Marek CZECHOWSKI: In exile	27
Małgorzata DZIERŻAK: The present state and development prospects of the National Library in Paris	31
Wanda PINDŁOWA: The Library of the Alliance College — impressions on the visit to the United States	33
Law problems	39
Poland-Europe-world	42
СОДЕРЖАНИЕ	
Состояние и направление развития библиотек высших учебных заведений	44
Предложения из пленарного заседания Партийного Коллектива Библиотекарей Отдела Культуры ЦК ПОРП по делу деятельности библиотек высших учебных заведений	1
Андрей Кемпа: Библиотеки вузов города Лодзь в 1985 году	8
Юзеф Шоцки: Проблемы собирания и обработки книг школьных библиотек	10
Юзеф Шоцки: Моделирование школьной библиотеки и её обязанности	14
Объединение Польских Библиотекарей в деятельности	17
Опыты и проблемы в обучении пользователей Библиотекой Высшей Технической Школы в городе Липск	20
Мареk Чеховски: В чужбине	27
Маггожата Дзержак: Настоящее состояние и виды на будущее развития Национальной Библиотеки в Париже	31
Ванда Пиндлова: Библиотека Alliance College — впечатления из Соединённых Штатов Америки	33
Юридические проблемы	39
В стране — в Европе — в мире	42

projekt okładki: Tadeusz DONARSKI

REDAGUJE KOLEGIUM: Stanisław BADON (red nacz.), Krystyna BUBACZ (sekr. red.), Janusz DEMBSKI, Bolesław HOWORKA, Franciszek ŁOZOWSKI, Jan SOJKA, Zdzisław SZKUTNIK, Marian WALCZAK

KOMITET REDAKCYJNY: Stanisław BADON, Krystyna BUBACZ, Grzegorz CHMIELEWSKI, Franciszek CZAJKOWSKI, Zdzisław DARAZ, Janusz DEMBSKI, Bolesław HOWORKA, Andrzej KEMPA, Stefan KUBÓW (przewodniczący), Stanisław KRZYWICKI, Franciszek ŁOZOWSKI, Elżbieta MALINOWSKA, Zbigniew NOWAK, Janusz NOWICKI, Jerzy POŁEC, Jan SOJKA, Zdzisław SZKUTNIK, Marian WALCZAK

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

NR 10-11

POZNAŃ

ROK LIII

STAN I KIERUNKI ROZWOJU BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

I. ORGANIZACJA I PODSTAWOWE ZADANIA SIECI BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

Biblioteki szkół wyższych z racji swego usytuowania, potencjału i realizowanych zadań stanowią:

- integralną część struktury szkoły wyższej,
- istotny element ogólnokrajowej sieci bibliotek naukowych,
- podstawowe ogniwo krajowego systemu informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej.

Działalność bibliotek uczelnianych regulują następujące podstawowe akty prawne:

- 1) Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (z późniejszymi zmianami),
- 2) Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach,
- 3) Uchwała Nr 35 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1971 r. w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej.

Ustawa o szkolnictwie wyższym postanawia, że każda szkoła wyższa posiada bibliotekę główną, która jest ogólnouczelnianą jednostką działalności podstawowej o zadaniach usługowych, naukowych i dydaktycznych i pełni funkcje ośrodka informacji naukowej oraz funkcję ogólnodostępnej biblioteki naukowej; jest ogniwem ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i ogólnokrajowej sieci informacji naukowej. Szczegółowe zasady organizacji i funkcjonowania poszczególnych uczelnianych systemów bibliotecznych określają statuty szkół i regulaminy organizacyjne bibliotek.

Działalność bibliotek szkół wyższych koordynuje Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a w jego imieniu Departament Studiów Uniwersyteckich i Ekonomicznych MNiSzW. Organem opiniodawczym i doradczym Ministra jest powołana w 1984 r. Komisja Koordynacyjna Bibliotek Szkół Wyższych, w skład której wchodzi przedstawiciele poszczególnych pionów bibliotek.

Uczelniane systemy biblioteczne tworzą razem sieć bibliotek szkół wyższych. Do sieci tej wchodzi 91 bibliotek głównych i podległych im 925 bibliotek zakładowych.

Uczestnictwo w krajowym systemie informacji, stosownie do ustaleń cytowanej uchwały nr 35 RM nakłada na biblioteki uczelniane (częściowo tylko przez nie realizowany) obowiązek przekazywania informacji o własnych zbiorach do systemów dziedzinowo-gałęziowych i specjalistycznych. Ponadto wdrażany od 1979 r.

plan specjalizacji materiałów bibliotecznych zobowiązuje centralne biblioteki naukowe (z których 50% to biblioteki wyższych uczelni) do tworzenia metodycznego nadzoru oraz obsługi informacyjnej sieci bibliotek współpracujących w ramach planu specjalizacji.

II. ZBIORY

Zbiory bibliotek szkół wyższych stanowią ok. 40% ogółu krajowego zasobu a 67,1% zbiorów bibliotek naukowych, co obrazuje tab. 1.

Tabela 1

Stan zbiorów bibliotek szkół wyższych na tle bibliotek naukowych

Rodzaj zbiorów	Biblioteki naukowe ogółem		w tym biblioteki szkół wyższych	
	liczba zbiorów (w wol.)	%	liczba zbiorów (w wol.)	%
druki zwarte	40 540 082	100	29 549 314	72,9
czasopisma	10 645 797	100	7 103 973	66,7
zbiory specjalne	16 360 971	100	8 698 176	53,2
ogółem	67 546 850	100	45 351 463	67,1

Zbiory zwarte (książki) stanowią 72,8%, czasopisma — 66,7% a zbiory specjalne 53,1% ogółu zbiorów bibliotek naukowych.

Stan i struktura zbiorów w bibliotekach szkół wyższych została przedstawiona w tab. 2.

Największym potencjałem dysponują uniwersytety (45,3%) oraz szkoły techniczne (23,5%), najmniejszym szkoły morskie. Wiąże się to m. in. z liczbą szkół określonego typu, datą ich powstania, liczbą studentów itp. Prymat uniwersytetów w ogólnej liczbie zbiorów wynika m. in. z ich wieloletniej tradycji, dużej liczby studentów i pracowników naukowych.

Ogółem w r. 1983 przybyło 1 569 630 woluminów i jednostek. Najwyższy przyrost zbiorów nastąpił w uniwersytetach (średnio 59 577 wol. i jedn.) najniższy w szkołach artystycznych (1 171 wol. i jedn.). Wpływ czasopism zagranicznych jako największego i najszybszego źródła informacji o aktualnych osiągnięciach światowej nauki i techniki jest stosunkowo niewielki. Średnio na 1 bibliotekę przypada 758 tytułów czasopism zagranicznych, na ogólną liczbę 1 660 tytułów prenumerowanych czasopism krajowych i zagranicznych. Na jednego nauczyciela akademickiego przypada średnio 1,47 tytułu czasopisma krajowego, 1,23 czasopisma zagranicznego i tylko 0,23 czasopisma z II obszaru płatniczego.

Wpływ piśmiennictwa zagranicznego do bibliotek szkół wyższych w 1983 r. był stosunkowo niewielki i stanowił średnio 19,6% wpływu ogółem. Najwyższe wpływy literatury zagranicznej mają miejsce w bibliotekach szkół technicznych (28,0% całości wpływów), uniwersytetów (25,3%) i szkół artystycznych (25,4%) oraz ekonomicznych (20,9%); najniższy wskaźnik wykazują szkoły wychowania fizycznego (19,3%) i morskie (9,7%). Niepokojący jest fakt niewielkich wpływów tego rodzaju literatury (niższych od średniej krajowej) do bibliotek szkół technicznych, medycznych i rolniczych.

Tabela 2

Struktura zbiorów w szkołach wyższych w 1983 r.

Typ szkoły	Liczba zbiorów ogółem		Wydawnictwa zwarte		Czasopisma		Zbiory specjalne	
	wol. i jedn.	%	wol.	%	wol.	%	jedn.	
Uniwersytety	20 542 882	45,3	13 435 188	45,5	3 844 434	54,1	3 263 260	
Szkoły techniczne	10 658 479	23,5	5 319 968	18,0	1 117 264	15,7	4 221 247	
Szkoły rolnicze	3 079 215	6,9	2 181 605	7,4	606 623	8,5	290 987	3,3
Szkoły ekonomiczne	2 211 008	5,0	1 743 329	5,9	333 396	4,7	134 283	1,6
Szkoły pedagogiczne	2 750 678	6,0	2 451 847	8,3	190 849	2,7	107 982	1,2
Szkoły medyczne	3 226 307	7,0	2 518 065	8,5	634 240	8,9	74 002	0,9
Szkoły artystyczne	792 780	1,8	319 880	1,0	39 522	0,6	433 378	5,0
Szkoły wych. fizycz.	516 878	1,0	430 148	1,5	58 554	0,8	28 085	0,3
Szkoły teologiczne	1 362 061	3,0	975 034	3,3	267 452	3,8	119 575	1,4
Szkoły morskie	211 266	0,5	174 250	0,6	11 639	0,2	23 377	0,3
Ogółem	45 351 463	100,0	29 549 314	100,0	7 103 973	100,0	8 698 176	100,0

Wskaźnik przyrostu zbiorów na 1 studenta w skali kraju wynosi 4,25; wskaźnik powyżej średniej osiągnęły biblioteki uniwersytectów (5,45), szkół teologicznych (6,77), wychowania fizycznego (6,16) oraz szkół technicznych (4,94); najniższy wskaźnik występuje w szkołach artystycznych (1,8) i morskich (1,86).

Główne źródło gromadzenia zbiorów to zakup i wymiana. Biblioteki szkół wyższych nie mają trudności z uzyskaniem środków na zakup literatury krajowej. Natomiast trudności dewizowe kraju odbiły się przede wszystkim na stanie zaopatrzenia w literaturę naukowo-techniczną z II obszaru płatniczego.

Aktualny stan prenumeraty czasopism zagranicznych jest niezwykle niepokojący. Wartość prenumeraty w skali kraju wynosi ok. 6,5 mln dol. Zapotrzebowanie jednostek podległych MNiSzW wynosi 4000 tytułów w liczbie 12 000 egzemplarzy o wartości ok. 3 mln dol.

Jednocześnie należy zaznaczyć, iż liczba prenumerowanych tytułów stanowi ok. 27% ogólnej liczby czasopism niezbędnych dla potrzeb szkół wyższych.

W 1985 r. (podobnie jak w latach ubiegłych) realizacja prenumeraty czasopism odbywała się w zasadzie na warunkach kredytowych, gdyż przyznane przez Komisję Planowania środków dewizowe w niewielkim stopniu pokrywały faktyczne zapotrzebowanie. Wzrastające zadłużenie spowodowało konieczność zmniejszenia wartości planu prenumeraty na r. 1986 o dalsze 10%.

Jednocześnie po raz pierwszy MNiSzW, jako generalny koordynator importu literatury naukowej, uzyskało zapewnienie (poprzez zapis w centralnym planie rocznym na 1986 r.) środków dewizowych na ten cel w wysokości 6 mln. dolarów.

W zakresie importu książek ukształtowała się sytuacja bezprecedensowa — ze względu na brak dewiz import książek został w 1982 r. przerwany. Złożone i zweryfikowane przez biblioteki szkół wyższych zamówienia na książki sięgają 7 tys. pozycji, a ich wartość wynosi ok. 2 mln dol.

Przedstawiona sytuacja powoduje powstawanie i pogłębianie się „luk informacyjnej” oraz postępującą ogólną deprecjację zasobów bibliotecznych.

Wymiana, stanowiąca poważne uzupełnienie zakupu jest właściwie indywidualną domeną każdej biblioteki. Zakres wymiany zależy bowiem od aktywności biblioteki w szukaniu partnerów oraz prestiżu uczelni i jakości materiału wymiennego. Stąd też różny jest zakres wymiany w różnych bibliotekach szkół wyższych (np. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie wpływy w r. 1984 z wymiany wyniosły 2 924 wol. w Bibliotece UMK — 1617 woluminów, w Bibliotece Politechniki Warszawskiej ok. 300 wol., w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu ok. 12 000 wol. (jedn.). Generalnie należy stwierdzić, że atrakcyjność polskich bibliotek jako partnerów wymiany spada. Powodem jest przede wszystkim fakt, iż przy obecnych kłopotach wydawniczych, biblioteki dysponują coraz mniejszą ilością materiałów wymiennych, również obniża się ich poziom edytorski.

III. KADRA

Jednym z najistotniejszych czynników determinujących efektywność działalności bibliotek szkół wyższych jest odpowiednio przygotowana kadra specjalistów.

W 1983 r. w bibliotekach szkół wyższych było zatrudnionych 5 376 osób. Pracownicy z wykształceniem wyższym stanowią ok. 50% ogółu pełnozatrudnionych (w tym z wyższym bibliotekarskim — ok. 20%). Wiąże się to ze specyfiką działalności bibliotek szkół wyższych, w których istnieje przede wszystkim zapotrzebowanie na kadre z wykształceniem wyższym — specjalistycznym. Wynika to z zadań stawianych przed bibliotekami o charakterze naukowym.

Natomiast duże zapotrzebowanie występuje na kadre z wykształceniem średnim bibliotekarskim. Ocenia się, iż udział tej grupy pracowników w pracy biblioteki naukowej powinien kształtować się na poziomie ok. 60% (obecnie wynosi ok. 12%).

Pracownicy bibliotek szkół wyższych dzielą się na 2 podstawowe grupy:
— bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych,
— służbę biblioteczną.

Zasady zatrudnienia pierwszej grupy pracowników bibliotek uczelnianych reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 września 1983 r. w sprawie warunków zatrudnienia oraz zasad awansowania dyplomowanych bibliotekarzy i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w szkołach wyższych oraz ustawa o szkolnictwie wyższym, która zalicza tę grupę do pracowników naukowo-dydaktycznych.

Służba biblieczna jest wynagradzana na podstawie odpowiedniej uchwały RM w sprawie wynagradzania pracowników upowszechniania kultury, której zastosowanie jest jednak niezwykle utrudnione, gdyż nie uwzględnia ona specyfiki bibliotek szkół wyższych.

IV. WARUNKI LOKALOWE I WYPOSAŻENIE BIBLIOTEK

Sytuację w tym zakresie charakteryzuje:

- 1) brak dostatecznych powierzchni magazynowych,
- 2) przechowywanie zbiorów w pomieszczeniach nie przystosowanych do pełnienia funkcji magazynów bibliecznych.

Wg ocen przeprowadzonych przez Komisję Informacji i Wydawnictw Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego posiadana obecnie przez biblioteki powierzchnia magazynowa umożliwia prawidłowe, zgodne z normą (250 wol/m²) przechowywanie zaledwie 49% zbiorów (od 92% — AE Wrocław do 8% AM Kraków).

Sytuację komplikuje dodatkowo fakt, że tylko kilka bibliotek posiada lokale budowane z przeznaczeniem na pomieszczenia biblieczne. W wielu bibliotekach zbiory przechowywane są w piwnicach, na korytarzach, strychach itp. podobnych pomieszczeniach bez dostatecznego zabezpieczenia przed kradzieżą, w nieodpowiednich warunkach termicznych, oświetleniowych i wilgotnościowych, często magazyny mieszczą się w odległych od siebie punktach miasta. Stan magazynowania książek powoduje liczne uszkodzenia i zniszczenia, którym nie można przeciwdziałać tym bardziej, że biblioteki odczuwają brak służby konserwatorskiej i podstawowych urządzeń do konserwacji książki. Na uwagę zasługuje fakt, że od 30—75% zbiorów specjalnych bibliotek szkół wyższych resortu nauki i szkolnictwa wyższego powinno być poddanych natychmiastowej specjalistycznej konserwacji.

Ponadto nie zawsze odpowiednie pomieszczenia przeznaczone są na cele usługowe (czytelnie i wypożyczalnie). Pracownie biblieczne i inne pomieszczenia dla pracowników są na ogół przepełnione, nieodpowiednio oświetlone i wentylowane, niedograne itp. Bardzo ciężka, wręcz dramatyczna sytuacja lokalowa utrudnia, a w dużej mierze uniemożliwia wypełnianie przez biblioteki podstawowych funkcji. Do takich należy zaliczyć przede wszystkim:

Bibliotekę Uniwersytetu Warszawskiego,
Bibliotekę Główną Politechniki Warszawskiej,
Bibliotekę Główną Uniwersytetu i Politechniki Gdańskiej,
Bibliotekę Główną SGGW-AR, Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie,
Bibliotekę Główną Uniwersytetu Łódzkiego.

W toku realizacji są następujące inwestycje:

1. Politechnika Śląska, Gliwicka Biblioteka Techniczna
2. Uniwersytet Gdański, Magazyn biblieczny — I etap
3. Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Bud. dydaktyczny z biblioteką
4. Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Bud. dydaktyczny z biblioteką
5. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu, Biblioteka Główna
6. Uniwersytet Jagielloński, Magazyn dubletów.

W planie inwestycyjnym na lata 1986—1990 znalazły się m. in. takie pozycje jak magazyn dla Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej,

rozbudowa gmachu Biblioteki Głównej UŁ, Biblioteki Głównej AR we Wrocławiu, budowa Biblioteki Głównej ART w Olsztynie.

Stan wyposażenia bibliotek szkół wyższych w sprzęt reprograficzny można scharakteryzować w sposób następujący: jest on niedostateczny pod względem ilościowym, urządzenia przestarzałe i mało wydajne; obrazuje to tab. 3. Należy liczyć się z koniecznością wycofania tych urządzeń z eksploatacji w najbliższych latach.

Wyposażenie bibliotek w kamery mikrofiszowe także dalekie jest od stopnia zadowalającego. Wpływa to w sposób niekorzystny na gromadzenie i przechowywanie zbiorów. Natomiast wyraźnie lepsze jest zaopatrzenie w czytniki mikrofilmów (średnio na 1 bibliotekę przypada 8 czytników).

W powyższych danych zwraca uwagę stosunkowo duża liczba bibliotek pozbawionych własnego sprzętu reprograficznego (14) oraz duża liczba niesprawnego sprzętu zarówno krajowego jak i zagranicznego (9). Istnieje także wyraźna przewaga ilościowa urządzeń krajowych (57) o niewielkiej przydatności w pracach bibliotecznych.

Tabela 3

Sprzęt reprograficzny w bibliotekach szkół wyższych w 1984 r.

Typ uczelni	Liczba bibliotek	Liczba uzyskanych odpowiedzi						
					6	7		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Uniwersytety	10	5	—	5	7	11	5	2
Techniczne	18	15	4	11	8	24	9	7
Ekonomiczne	6	6	1	5	5	7	5	2
Pedagogiczne	11	9	7	2	—	4	1	1
Rolnicze	9	7	1	6	1	11	3	1
Teologiczne	2	1	1	—	—	—	—	—
Ogółem	56	43	14	29	21 ^a	57 ^b _c	23	13

Źródło: Dane zebrane przez Komisję Koordynacyjną Bibliotek Szkół Wyższych

a) w tym 5 kserografów niesprawnych

b) w tym 4 kserografy niesprawne

c) w tym 26 kopiarek typu KS-2, KB-1 i KE.

V. USŁUGI BIBLIOTECZNE I INFORMACYJNE

Podstawową formą obsługi bibliotecznej jest wypożyczanie na zewnątrz oraz udostępnianie zbiorów w czytelni.

Biblioteki szkół wyższych dysponują łącznie 24 979 miejscami w czytelniach. Na jedno miejsce w czytelni przypada przeciętnie ok 30 czytelników. Należy zaznaczyć, że zalecenia UNESCO przewidują dla bibliotek szkół wyższych wskaźnik 2—5 osób na jedno miejsce w czytelni. Ponadto ponad połowa wykazanych miejsc w czytelniach to otwarte „systemem gospodarczym” czytelnie bibliotek wydziałowych i instytutowych bez właściwych warunków do pracy naukowej.

Największa liczba czytelników na 1 miejsce w czytelni przypada w szkołach wychowania fizycznego i morskich (33,6), w szkołach artystycznych (34,8) i rolniczych (33,7), najlepszymi warunkami dysponują uczelnie ekonomiczne (24,4) i teologiczne

(16,3). Największa liczba udostępnionych jednostek na 1 miejsce w czytelni przypada w szkołach technicznych (549,1), szkołach wychowania fizycznego (533,8) i uniwersytetach (495,3).

W 1983 r. biblioteki szkół wyższych udostępniły ogółem 18 075 919 wol. (jedn).

Najwyższy wskaźnik udostępnień na 1 czytelnika osiągają szkoły ekonomiczne (30,9), szkoły artystyczne (27,6), pedagogiczne (25,2), najniższe szkoły rolnicze (15,7).

O wiele skromniej przedstawia się opracowanie analiz dokumentacyjnych — zaledwie 13 290 ogółem, z tego ponad 50% opracowano w uczelniach technicznych a ok. 15% w uniwersytetach. Zważywszy, że biblioteki szkół wyższych skupiają ogromny zasób czasopiśmiennictwa krajowego i zagranicznego, wyniki w zakresie dokumentowania źródeł informacji należy uznać za niezwykle niskie.

Niewielką aktywność wykazują biblioteki w przygotowaniu opracowań analityczno-syntetycznych — 145 ogółem w r. 1983. Największą liczbę przygotowały biblioteki szkół pedagogicznych — 42, artystycznych — 31, uniwersytetów — 26. Wskazuje to na trudności w przygotowaniu tego rodzaju materiałów, gdyż wymagają one udziału wysokiej klasy specjalistów reprezentujących różne dziedziny wiedzy, dysponujących jednocześnie umiejętnościami w zakresie metodyki pracy informacyjnej.

Stosunkowo popularną formą obsługi użytkowników są zestawienia tematyczne. Najwyższe wyniki osiągają tu szkoły techniczne — 4 935 w ciągu roku 1983 i uniwersytety — 3 179; najniższe zaś szkoły wychowania fizycznego — 27 i szkoły ekonomiczne — 31.

Rodzaje i zakres usług informacyjnych wiążą się z tworzeniem w bibliotekach uczelnianych własnych zautomatyzowanych systemów informacji. Niestety, nie można stwierdzić spójności działań bibliotek szkół wyższych w zakresie automatyzacji, zarówno co do oprogramowania jak i realizowanych zadań.

Podjęmowane przez biblioteki działania mają charakter fragmentaryczny w stosunku do zakresu funkcjonowania bibliotek. Jedynie prace prowadzone w Bibliotece Głównej i Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej mają charakter kompleksowy. Oprócz prac prowadzonych przez Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej na uwagę zasługuje fakt automatyzowania przez trzy biblioteki kartotek dotyczących materiałów pokonferencyjnych (Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej, Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej).

VI. WNIOSKI

- Postępująca w szybkim tempie degradacja zbiorów bibliotek szkół wyższych, niemożliwość uzupełnienia luki informacyjnej, stawia naukę polską na progu izolacji od osiągnięć nauki światowej a bibliotekom uniemożliwia wypełnianie podstawowych zadań ze względu na iluzoryczną w zasadzie wartość zdekompletowanych zbiorów.
- Bardzo trudna, często dramatyczna sytuacja lokalowa bibliotek prowadzi do niszczenia zbiorów (często niezwykle cennych, stanowiących dobro kultury narodowej), uniemożliwia ich udostępnianie oraz w sposób drastyczny wpływa na ograniczenie form, metod pracy biblioteki.
- Niedostateczne wyposażenie bibliotek w sprzęt i urządzenia, szczególnie repro- i mikrograficzne, utrudnia działalność i nie pozwala na stosowanie nowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych.
- Model działania bibliotek szkół wyższych staje się coraz bardziej anachroniczny. Przedstawione wyżej trudności powodują, że podstawową orientacją bibliotek szkół wyższych jest zdobycie książki i jej ochrona przed utratą lub zniszczeniem. Sytuacja taka jest paradoksalna i groteskowa — użytkownik staje się często kłopotliwym i wrogim intruzem. Ten wymuszony przez warunki model działania obniża autorytet biblioteki i jej pracowników, nie pozwala na stosowanie nowoczesnych form obsługi, nie zapewnia ani szybkości ani kompletności informacji, nie stawia wreszcie biblioteki w sytuacji partnera środowiska naukowego.

W rezultacie główną ofiarą niedoinwestowania bibliotek uczelnianych są ich użytkownicy.

W związku z powyższym określono następujące kierunki rozwoju bibliotek szkół wyższych:

1. Doskonalenie organizacji i metodyki pracy bibliotecznej oraz poprawa warunków działalności biblioteczno-informacyjnej.
2. Zaktywizowanie i wykorzystanie potencjału intelektualnego bibliotek naukowych w celu wypracowania i określenia warunków wdrożenia nowoczesnego modelu biblioteki szkoły wyższej.
3. Uporządkowanie problemów organizacji i podstaw formalno-prawnych działalności bibliotek podległych MNiSzW.

Kierunki rozwoju bibliotek podległych MNiSzW pozwoliły na sformułowanie projektu działania MNiSzW na lata 1986—1990, który przewiduje m. in.:

- Opracowanie we współpracy z Komisją Koordynacyjną Bibliotek Szkół Wyższych i wybranymi bibliotekami pogłębionej analizy kadr, stanu automatyzacji bibliotek szkół wyższych, stanu zbiorów specjalnych oraz dokumentu: Program rozwoju bibliotek szkół wyższych do r. 2000;
- Realizację resortowego programu badawczego „Biblioteka w komunikacji naukowej”, który w sposób kompleksowy ujmuje problemy funkcjonowania bibliotek szkół wyższych;
- Przygotowanie podstaw do powołania Ośrodka Metodycznego Bibliotek Szkół Wyższych, którego zadaniem będzie prowadzenie prac dotyczących organizacji i metodyki działalności bibliotek uczelnianych;
- Podjęcie współpracy z ośrodkami bibliotekoznawstwa w zakresie: ukierunkowania tematyki prac magisterskich i doktorskich na problemy funkcjonowania systemu biblioteczno-informacyjnego w uczelniach, opracowania koncepcji systemu doskonalenia zawodowego bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach naukowych;
- Przygotowanie programu wzmocnienia centralnych bibliotek naukowych z przeznaczeniem na ten cel odrębnych środków;
- Opracowanie koncepcji systemu informacji o zbiorach w ramach sieci bibliotek uczelnianych;
- Uregulowanie problemu kształcenia studentów jako użytkowników informacji;
- Uznanie inwestycji bibliotecznych za priorytetowe; opracowanie programu budownictwa bibliotecznego, z uwzględnieniem problemu budowy magazynów wspólnych dla kilku uczelni oraz adaptacji istniejących już pomieszczeń do celów bibliotecznych. Bez względu na rozwiązanie wymaga sprawa Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej. Jednocześnie konieczne jest przystąpienie do organizacji pracowni konserwatorskich o zasięgu regionalnym.
- Wystąpienie do MKiS w sprawie nowelizacji niektórych aktów prawnych (m. in. dotyczących gospodarki dubletami i drukami zbędnymi);
- Uregulowanie problemów związanych z wynagrodzeniem służby bibliotecznej w bibliotekach szkół wyższych.

Warszawa, 1986, styczeń

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wnioski

z zebrania plenarnego Zespołu Partyjnych Bibliotekarzy przy Wydziale Kultury KC PZPR w sprawie działalności bibliotek szkół wyższych

1. Biblioteki szkół wyższych, podobnie jak wszystkie inne biblioteki naukowe, są integralną częścią państwowej sieci bibliotecznej. Stanowią one zaplecze działalności naukowo-badawczej i dydaktyczno-wychowawczej wyższych

uczelni. Są ośrodkami informacji naukowej i podstawowym warształem pracy nauczycieli akademickich i studentów. Świadczą też usługi na rzecz własnego regionu.

2. Biblioteki szkół wyższych muszą się znaleźć w centrum uwagi zarówno resortów, w ramach których funkcjonują, jak też władz lokalnych i kierownictw uczelni. Muszą one mieć zapewnione środki na gromadzenie literatury krajowej i zagranicznej, nowoczesne środki i narzędzia pracy, funkcjonalne lokale i możliwości zatrudnienia wysoko kwalifikowanych kadr.
3. Zespół Partyjny Bibliotekarzy zwraca uwagę na zbyt szczupłe środki płatnicze, jakimi dysponują biblioteki szkół wyższych na zakup literatury z II obszaru płatniczego oraz na złą organizację ich wykorzystania, co dodatkowo pogłębia lukę naukową i technologiczną między Polską, a krajami wysoko rozwiniętymi. Konieczne jest przyznanie bibliotekom naukowym priorytetu w przydziale środków dewizowych na import literatury zagranicznej i dokonanie korekty w prenumeracie czasopism w celu zapewnienia dopływu również nowych tytułów, a także usprawnienie importu literatury naukowej i racjonalne rozmieszczenie jej w kraju.
4. Jedną z najpilniejszych potrzeb bibliotek szkół wyższych jest zaopatrzenie ich w nowoczesny sprzęt reprograficzny oraz w czytniko-kopiarki.
5. W związku z potrzebą szybkiej i pełnej obsługi informacyjnej użytkowników bibliotek należy przystąpić **jak najszybciej do automatyzacji procesów bibliotecznych**. Jednak prace w tym kierunku powinny uwzględniać nasze obecne potrzeby i możliwości.
6. W bibliotekach szkół wyższych zeromadzonych jest wiele milionów zbiorów specjalnych, w dużej części wymagają one konserwacji. W tym celu muszą być tworzone należyście wyposażone pracownie konserwatorskie dla potrzeb bibliotek.
7. Za konieczne uznaje się zintensyfikowanie prac badawczych, których rezultaty znajdą zastosowanie w praktyce bibliotek. Temu celowi służyć powinna również realizacja resortowego programu badawczego „Biblioteka w komunikacji naukowej”.
8. Na obecnym etapie rozwoju nauki i rozwoju piśmiennictwa naukowego bibliotekarz i pracownik informacji naukowej staje się współpartnerem pracownika naukowego oraz pełnoprawnym uczestnikiem zespołów badawczych. W związku z tym musi być on dobrze przygotowany do zdobywania zawodu i stale podnosić swe kwalifikacje. Konieczne jest rozwijanie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej.
9. Zespół Partyjny Bibliotekarzy w pełni popiera działania bibliotekarzy szkół wyższych w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, Komisji Koordynacyjnej Bibliotek Szkół Wyższych oraz w Kolegium Dyrektorów Bibliotek Centralnych. Jednocześnie uważa za konieczne dalsze aktywizowanie i integrację całego środowiska bibliotekarzy, w tym również w związkach zawodowych oraz innych organizacjach politycznych i społecznych. Opinie tych organizacji powinny być brane pod uwagę przez resorty zarządzające bibliotekami szkół wyższych.
10. Zespół Partyjny Bibliotekarzy przyjmuje do wiadomości wnioski zawarte w dokumencie pod nazwą „Stan i kierunki rozwoju bibliotek szkół wyższych”, opracowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i uznaje je za zbieżne z wnioskami zawartymi w uchwale Komisji Kultury KC PZPR pod nazwą: „Stan i kierunki rozwoju bibliotek w Polsce” z 24 XI 1984 r. Bibliotekarze szkół wyższych powinni włączyć się do realizacji tej uchwały.

Warszawa, 1986.02.12

**Zespół Partyjnych
Bibliotekarzy**

Andrzej KEMPA

BIBLIOTEKI ŁÓDZKICH WYŻSZYCH UCZELNI W 1985 r.

Łódź jest siedzibą siedmiu wyższych uczelni, z których każda posiada swoją bibliotekę główną i mniej lub bardziej rozbudowaną sieć bibliotek zakładowych. Są to: uniwersalna w zakresie gromadzenia zbiorów Biblioteka Uniwersytecka, Biblioteka Politechniki Łódzkiej, biblioteki dwóch akademii medycznych — cywilnej i wojskowej oraz biblioteki trzech wyższych szkół artystycznych: Akademii Muzycznej, Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera oraz Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych. W bibliotekach tych znajduje się łącznie 3 817 000 woluminów i jednostek inwentarзовych. Ten ogromny potencjał piśmienniczy uzupełniony jest zbiorami Biblioteki Głównej Miejskiej Biblioteki Publicznej im. L. Waryńskiego, liczącymi ponad 524 000 jednostek obliczeniowych. Biblioteka im. L. Waryńskiego, oprócz statusu wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej, posiada też status biblioteki naukowej i jako taka zaliczana jest do krajowej sieci bibliotek naukowych.

Przekraczające cztery miliony jednostek zbiory biblioteczne służą 4526 nauczycielom akademickim (według stanu na koniec grudnia 1984 r.) i 22 790 studentom studiującym na różnych kierunkach, wydziałach i latach studiów wymienionych już łódzkich wyższych uczelni. Roczny przyrost zbiorów w bibliotekach siedmiu łódzkich szkół wyższych wyniósł według stanu na koniec grudnia 1985 r. blisko 68 000 wol., tylko w zakresie druków zwartych, co równa się całości zbiorów niejednej biblioteki w kraju.

W znanym opracowaniu „Stan i kierunki rozwoju bibliotek w Polsce” czytamy: „Ogólnie można stwierdzić, że użytkownikami tej kategorii bibliotek (tzn. bibliotek naukowych — A.K.) są najwyższej klasy specjaliści decydujący lub mający duży wpływ na dynamikę postępu we wszystkich dziedzinach życia całego społeczeństwa oraz studenci, którzy takimi specjalistami zostaną w przyszłości”.

Biblioteki łódzkich szkół wyższych podporządkowane są różnym resortom: Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dwie biblioteki), Ministerstwu Kultury i Sztuki (trzy biblioteki), Ministerstwu Obrony Narodowej i Ministerstwu Zdrowia i Opieki Społecznej (po jednej bibliotece).

Pracownicy działalności podstawowej (bibliotekarze) w liczbie 455 osób uskarżają się na nie zawsze pełną i jasną wy-

kałdnie przepisów prawnych w zakresie praw i obowiązków pracowniczych, o czym wspomniano zresztą w dokumencie „Stan i kierunki rozwoju bibliotek szkół wyższych”, przedstawionym ostatnio przedstawicielom środowiska bibliotekarskiego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Dopiero niedawno został częściowo uporządkowany status prawny bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych w bibliotekach publicznych ze statusem biblioteki naukowej, chociaż Ministerstwo Kultury i Sztuki nadal bezpodstawnie kwestionuje uprawnienia tej grupy bibliotekarzy do podobnego jak w szkolnictwie wyższym tygodniowego wymiaru czasu pracy.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie przyznał bibliotekom szkół wyższych prawa do awansowania kustoszy na stanowiska starszych kustoszy służby bibliotecznej. Osobiście uważam, że w tym przypadku minister ma rację, bo dyrektorzy bibliotek szkół wyższych powinni popierać awans pracowniczy uzyskiwany drogą egzaminów dla bibliotekarzy dyplomowanych, zaś stanowiska starszych kustoszy winny być dopuszczalne tylko w bibliotekach nie posiadających statusu biblioteki naukowej.

W bibliotekach uczelnianych i innych bibliotekach naukowych z roku na rok zmniejsza się stan kadry wysokiej klasy specjalistów — bibliotekarzy dyplomowanych. W Łodzi jest ich zatrudnionych 30 w bibliotekach szkół wyższych, spodziewać się należy nieznacznego wzrostu stanu ilościowego tej nielicznej grupy w najbliższych miesiącach, choć nadal brak w bibliotekach naukowych zainteresowania tą formą podnoszenia kwalifikacji w środowisku bibliotekarskim. System premii motywacyjnych wprowadzony uchwałą nr 158 Rady Ministrów z dnia 14 października 1985 r. wyklucza np. bibliotekarzy dyplomowanych, bo premie takie nie są stosowane w szkolnictwie wyższym. Również wysokość dodatków za posiadanie stopni naukowych (odpowiednio 300 i 600 zł) stanowi ponure świadectwo ciągłego obniżania się prestiżu nauki.

Mimo niesłuchanie trudnych warunków w zakresie bazy lokalowej i technicznej biblioteki łódzkie udostępniły łącznie 1 697 000 jednostek obliczeniowych. W czytelnich łódzkich bibliotek naukowych jest 2185 miejsc dla czytelników. Średnio na jedno miejsce w czytelnich przypada 10,42 studentów, zaś kilka bibliotek łódzkich dysponuje dużymi i przestronnymi czytelniami, np. Biblioteka Uniwersytecka 318, Biblioteka Akademii Medycznej 131, Politechnika Łódzka (biblioteka główna i filie) 305. Biblioteki uczelniane na ogół bronią jeszcze dotychczasowego stanu miejsc czytelnianych, ale już w ostatnim roku Biblioteka Wyższej Szkoły Filmowej zmniejszyła ten stan o połowę (z 30 miejsc do 15) z powodu braku pomieszczeń magazynowych. Katastrofalna sytuację lokalową Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej rozładowuje sieć bibliotek instytutowych powiększana w miarę rozbudowy obiektów uczelni. Stosunkowo niezła jest sytuacja lokalowa Biblioteki Głównej Akademii Medycznej, gdyż został jej oddany nie tak dawno (1977) nowy obiekt o powierzchni ponad 4500 m², zaprojektowany zgodnie z wymogami budownictwa bibliotecznego.

Optymistyczne są prognozy rozbudowy gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej w ramach planu inwestycyjnego na lata 1986—1990, zatwierdzonego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Obecnie ustala się lokalizację kompleksu magazynowego. Krytyczna jest sytuacja magazynowa Miejskiej Biblioteki Publicznej im. L. Waryńskiego, której najpóźniej za rok zabraknie powierzchni magazynowej na dalsze gromadzenie zbiorów, a w tym zakresie zajmuje ona trzecie miejsce wśród bibliotek naukowych naszego miasta.

Łódzkie środowisko naukowe uskarża się na pogłębiający się z roku na rok brak dostępności do zagranicznych dokumentów prymarnych, szczególnie z II obszaru płatniczego. Powiększa się groźna dla rozwoju nauki i postępu technicznego „luka informacyjna”. Dla przykładu: jeśli w Akademii Medycznej w połowie lat siedemdziesiątych wpływało rocznie do bibliotek sieci 580 tytułów czasopism zachodnioeuropejskich i amerykańskich, to na przełomie 1979/1980 roku było ich już tylko 280, zaś w 1985 r. zaledwie 55 tytułów z perspektywą dalszych skreśleń do 10% wartości, to prognozy dalszego postępu nauk medycznych rysują się co najmniej mgliście. Na pierwszy ogień poszły skreślenia tak ważnych dla rozwoju nauki czasopism abstraktowych. Skreślono z powodu wysokich cen niemal wszystkie sekcje popularnej serii holenderskiego czasopisma abstraktowego „Excerpta Medica” (z 48 sekcji pozostały w dyspozycji uczelni zaledwie trzy). Podobnie przedstawia się sytuacja w bibliotece PŁ, gdzie w stosunku do otrzymywanych w 1980 r. 778 tytułów czasopism z II obszaru płatniczego zostało ich w 1985 r. tylko 352, wliczając w to 92 czasopisma angielskie i amerykańskie, które do tej pory nie wpłynęły do biblioteki mimo przyjęcia ich do prenumeraty. Zrozumiały niepokój wzbudzają decyzje o skreśleniu z prenumeraty podstawowych czasopism chemicznych, nawet z zakresu chemii spożywczej — dyscypliny tak ważnej dla gospodarki narodowej. Krytycznie ocenia się system rozdziału czasopism zagranicznych ustalany dla bibliotek uniwersyteckich przez generalnego koordynatora — Bibliotekę Jagiellońską.

W dniach 19 i 22 października 1981 r. odbyła się w Bibliotece Głównej Akademii Medycznej narada środowiskowa przedstawicieli czterech łódzkich bibliotek naukowych (poza artystycznymi), poświęcona problemom dopływu zagranicznych książek i czasopism do bibliotek uczelnianych. W wyniku narady stwierdzono stałe obniżanie się liczby tytułów uzyskiwanych przez biblioteki, nierytmiczność dostaw, zrywanie wieloletnich umów przez kontrahentów zagranicznych. Stan ten ulega dalszemu pogorszeniu; ostatnio obserwowane ograniczanie kontraktów z dostawcami z Anglii i Stanów Zjednoczonych, przerwom i zakłóceniom podlega tradycyjnie dotychczas dobrą współpracę z wydawcami z RFN, a zwłaszcza ze znanym koncernem Springer, z roku na rok wzrastają koszty prenumeraty zagranicznej.

Oprócz dewiz z puli centralnej organów założycielskich pewne kwoty wpływają z różnych źródeł na konto niektórych uczelni za pośrednictwem Prezydenta Miasta. Są to kwoty niewielkie, pozwalające na utrzymanie ważnych dla rozwoju nauki niektórych tylko ciągów czasopiśmienniczych. W tragicznej pod względem dostępności do literatury zagranicznej sytuacji są biblioteki szkół artystycznych. Rektory nie asygnują z odpisów dewizowych żadnych kwot na materiały biblioteczne, np. w Akademii Muzycznej nabywane są z tej puli jedynie instrumenty muzyczne a nie materiały biblioteczne niezbędne dla zaspokojenia potrzeb dydaktycznych.

Stosunkowo wysoką w kraju wskaźnik posiadanych środków dewizowych na prenumeratę w wysokości 109 262 dolarów stawia Politechnikę Łódzką na czwartym miejscu po politechnikach we Wrocławiu, Warszawie i Gdańsku, zaś znacznie przed Uniwersytetem Łódzkim, mającym do dyspozycji na ten cel tylko 90 000 dolarów. Oczywiście należy tu brać pod uwagę wysokie ceny zagranicznego piśmiennictwa technicznego. Całkowity brak dewiz uniemożliwia np. w Bibliotece Szkoły Filmowej nabywanie zagranicznej literatury naukowej na temat video.

W związku ze wspomnianymi trudnościami od kilku już lat działa w Łodzi biblioteczna komisja ekspertów, realizująca wniosek z 1981 r. „o eliminacji do koniecznego minimum czasopism dublujących się na terenie Łodzi i pozostawienia jedynie tytułów niezbędnych dla określonych uczelni i dyscyplin eksperymentalnych”.

W 1982 r. odbyła się konferencja rektorów łódzkich uczelni, podczas której podjęto inicjatywę stworzenia środowiskowego programu prenumeraty czasopism naukowych z II obszaru płatniczego. Opracowania programu podjął się Oddział Polskiej Akademii Nauk w Łodzi na podstawie analizy 1994 czasopism z pięciu głównych działów odpowiadających klasyfikacji dyscyplin naukowych stosowanej w Polsce. Spośród licznych wniosków szczególnych opracowanych przez wybitnych przedstawicieli łódzkiego środowiska naukowego wybieram kilka, w moim przekonaniu, interesujących propozycji:

1) objęcie mikrofilmowym systemem informacji naukowej wszystkich dużych bibliotek w Łodzi,

2) wyposażenie bibliotek łódzkich w czynniki z powiększalnikami do mikrofilmów Pentacta R110,

3) opracowanie systemu dystrybucji prenumeraty kserokopii spisów treści z mikrofilmów,

4) opracowanie pełnego katalogu zagranicznych czasopism naukowych znajdujących się we wszystkich bibliotekach łódzkich.

Obecnie podjęto przygotowania do publikacji takiego właśnie centralnego katalogu czasopism naukowych w bibliotekach łódzkich.

W piśmiennictwie fachowym określa się międzynarodową wymianę wydawnictw mianem „poważnego uzupełnienia zakupu”. Należałoby tu raczej mówić o pomocniczej roli tych przedsięwzięć, bo z uwagi na wysokie ceny wydawnictw naukowych za granicą zainteresowanie dotychczasowych partnerów wymianą zdecydowanie maleje. Niski poziom poligraficzny naszych wydawnictw, zwłaszcza tych wykonywanych metodą małej poligrafii, ograniczone stosowanie języków kongresowych w publikacjach przeznaczonych na rynek zagraniczny utrudnia odzyskiwanie traconych powoli pozycji wśród partnerów wymiany zagranicznej. Dla przykładu liczba tytułów czasopism otrzymywanych z krajów kapitalistycznych w drodze wymiany i darów spadła w Politechnice Łódzkiej do 80.

W tej sytuacji szczególnie ostro rysuje się problem gromadzenia i udostępniania dokumentów wtórnych i to już nie w postaci przestarzałych i niewygodnych w użytkowaniu mikrofilmów ale bardziej ekonomicznych mikrofisz. Tymczasem w świetle opracowania Komisji Koordynacyjnej Bibliotek Szkół Wyższych stwierdza się, że w 56 bibliotekach uczelnianych w kraju znajduje się zaledwie 13 kamer mikrofilmowych. W bibliotekach łódzkich są dwie takie kamery, gromadzi się też zbiory mikrofisz, co wcale nie oznacza kompletności zbiorów wobec nieustannego zagrożenia stanu posiadania dokumentów prymarnych, zaś międzynarodowa prenumerata mikrofisz prawie nie funkcjonuje. Zresztą użytkownicy niechętnie korzystają z nie zawsze dobrej jakości mikrofisz.

Bibliotekarze łódzcy narzekają na psujący się sprzęt reprograficzny, brak części zamiennych i złą jakość wykonywanych odbitek. Kopiarki typu UK-500 przydatne dla celów biurowych eksploatowane są w bibliotekach z powodu braku innego, doskonalszego sprzętu reprograficznego. Zakupione w grudniu 1985 r. przez Bibliotekę Uniwersytecką i Miejską Bibliotekę Publiczną elektroniczne maszyny do pisania firmy „Robotron” z pamięcią do 2000 zna-

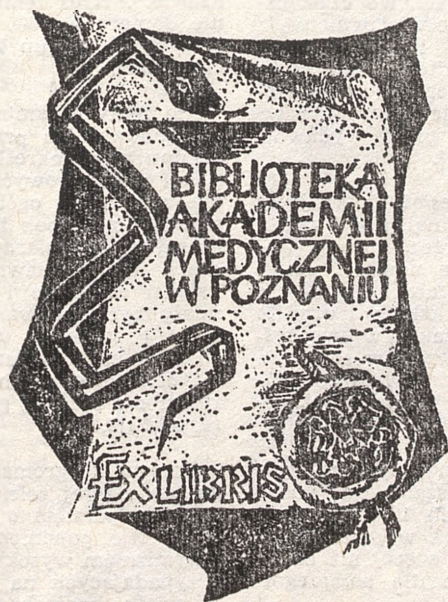
ków pisarskich stwarzają pewne możliwości usprawnienia procesów katalogowania zbiorów.

Trudności sprawia nawet zaopatrzenie w tak podstawowe materiały, jakimi są karty katalogowe. Wprawdzie niektórzy optymiści zapewniają, że już wkrótce nie będziemy się mogli opędzić przed inwazją komputerów w bibliotekach, póki co jednak wolelibyśmy mieć pod ręką na co dzień zwykłe znormalizowane karty katalogowe o odpowiedniej gramaturze papieru i jakości wykonania, jak na lekarstwo wydzielane bibliotekom przez CWD.

Owe cztery miliony książek, czasopism i jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych znajdujących się w łódzkich bibliotekach to depozyt czasowo przekazany pod opiekę nam — kustoszom zbiorów bibliotecznych — tak, by służyć następnym pokoleniom. Tymczasem najcenniejsze z nich: inkunabuły, stare druki, rękopisy, bezcenne zabytki kartografii i grafiki niszczeją w nie zawsze odpowiednich warunkach ich przechowywania, bez możliwości fachowej konserwacji papieru i skóry, bez odpowiednio przygotowanej kadry specjalistów i właściwego zabezpieczenia w materiały konserwatorskie. Była o tym mowa na ostatnim Zjeździe De-

legatów SBP w Toruniu, były wnioski bibliotekarzy, pominięte zresztą w końcowej redakcji programowego „Stanu i kierunków rozwoju bibliotek w Polsce”, dobrze więc, że Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego uznało za konieczne „przystąpienie do organizacji pracowni konserwatorskich o zasięgu regionalnym”. O ogromie zagrożeń zbiorów specjalnych w bibliotekach polskich można się było przekonać naocznie na wystawie zorganizowanej pod hasłem „Zagrożone zbiory specjalne BUW” w Pałacu Tyszkiewiczów (Potockich) na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie w dniach 13 lutego — 6 marca 1986 r.

Wśród licznych wniosków zgłaszanych przed laty przez środowisko bibliotekarskie, znajduje się następujący zapis: „Przywrócić bibliotece uczelnianej rangę instytucji, której podstawowym zadaniem jest służyć całej uczelni oraz naukowemu i kulturalnemu środowisku swego regionu i kraju. Odpowiednio do tej rangi traktować jej sprawy personalne, budżetowe, lokalowe i wyposażeniowe.” Zapis ten mimo upływu lat nie stracił na swej aktualności i winien być dostrzegany zarówno przez ogniwa władzy na wszystkich jej szczeblach, jak i przez nas — bibliotekarzy.

Problemy gromadzenia i opracowania księgozbiorów bibliotek szkolnych

Księgozbiory są, jak wiadomo, podstawą działalności każdej biblioteki, również biblioteki szkolnej. Dlatego też staje się ważne gromadzenie i opracowywanie księgozbiorów. Gdy uświadomimy sobie, że chodzi tutaj o najliczniejszą sieć bibliotek w Polsce, a mianowicie o szkolne, obsługujące prawie całą młodzież w wieku 7—18 lat, wówczas zrozumiałe staje się, dlaczego problemy gromadzenia i opracowywania księgozbiorów tych placówek są tak ważne.

Już w 1946 r. ówczesne Ministerstwo Oświaty zaczęło centralnie zaopatrywać w książki wszystkie biblioteki szkolne. W stosunku do szkół podstawowych czyniło to do 1960 r., a szkół zawodowych do 1954 r., zaś szkół średnich ogólnokształcących do 1956 r. W chwili zaniechania tej formy zaopatrywania bibliotek w książki pozycje dla nauczycieli stanowiły 20%, a wśród nabytków dla uczniów: lektura 38%, pozalekturowe — beletrystyka 30%, popularnonaukowe i in. 12%. Centralne nabywanie książek do bibliotek szkolnych zostało pozytywnie ocenione przez nauczycieli i władze terenowe, bowiem w dużym stopniu zaspokajało zapotrzebowanie szkół na lekturę, wyposażało je w fachowe czasopisma bibliotekarskie i cenne wydawnictwa z zakresu bibliotekarstwa i czytelnictwa dzieci i młodzieży, ponadto — należy to wyraźnie podkreślić — utorowało odpowiedni kierunek gromadzenia zbiorów, również wywarło wpływ na plany wydawnicze i wysokość nakładów¹.

Gdy w latach pięćdziesiątych krajowy rynek wydawniczy rozwinął się i zaszła konieczność śledzenia przez samych nauczycieli ukazujących się nowości, Ministerstwo Oświaty przekazało szkołom zaopatrywanie bibliotek w książki i ustaliło normę finansową na ich zakup w wysokości co najmniej 18 zł na ucznia w stosunku rocznym. Norma ta obowiązywała do końca lat siedemdziesiątych mimo parokrotnych podwyżek cen książek.

Nagminnym zjawiskiem były i są dysproporcje między funduszami na zakup książek. W roku szkolnym 1977/78 średni wydatek na zakup książek w przeliczeniu na ucznia wyniósł nieco więcej niż 22 zł. I tak kształtował się on dla poszczególnych typów szkół:

— szkoły podstawowe	16,5 zł
— licea ogólnokształcące	39,2 zł
— szkoły zawodowe	31,4 zł
— szkoły i zakłady specjalne	28,7 zł
— placówki oświatowo-wychowawcze	17,0 zł ²

Nieraz pomijano w budżetach szkół wydatki na ten cel³. Sprzyjała takiej praktyce klasyfikacja budżetowa, według której w jednym i tym samym paragrafie mieściły się środki na zakup zarówno książek, jak też materiałów gospodarczych. Ponieważ te ostatnie zwykle pochłaniały wszystkie fundusze objęte paragrafem, dlatego też brakowało ich zwykle na nabycie książek⁴. Kres temu położyło ustanowienie dopiero w 1980 r. w budżetach szkół limitów na zakup książek i prenumeratę czasopism.

Nie zdały egzaminu wykazy książek rekomendowanych przez resort oświaty do zakupu przez określone biblioteki szkolne (szkół podstawowych, zasadniczych, techników i liceów ogólnokształcących). Obejmowały one obok lektur szkolnych także literaturę popularnonaukową, encyklopedie i inne wydawnictwa informacyjne, książki naukowe i techniczne. Druki te miały być kupowane w pierwszej kolejności i stanowić ważną część składową zbiorów bibliotek szkolnych. Od początku lat osiemdziesiątych takich wykazów już resort nie rozsyła, gdyż księgarnie ich nie respektują.

Racjonalne gromadzenie zbiorów wymaga ich ciągłej selekcji. Nie zawsze o tej zasadzie pamiętano w bibliotekach szkolnych. Nie powinien nas zatem napawać optymizmem wysoki wskaźnik woluminów przypadających na 1 ucznia (wyższy niż w wielu krajach wysoko rozwiniętych),

gdyż występuje on na skutek zgromadzonych przez nie licznych zbiorów, ale prze-starzałych⁵.

Zakupem książek dla szkół zajmują się sami bibliotekarze. Niektórzy z nich dowiadują się o nowych książkach i innych dokumentach bibliotecznych przede wszystkim z „Zapowiedzi Wydawniczych”, „Nowych Książek” i „Przewodnika Bibliograficznego”. Jednakże najczęściej zadawalają się oni informacją uzyskaną od księgarzy. Utrwaliła się w niektórych księgarzaniach praktyka odkładania przez księgarzy dla bibliotek szkolnych, na specjalnie przygotowanych regałach, po jednym egzemplarzu każdego tytułu nowej książki. Bibliotekarze odwiedzają regularnie księgarnie, aby ustalić, które pozycje zostaną zakupione do bibliotek. Nie jest to jednak stałą praktyką z winy księgarzy, którzy wolą sprzedawać co atrakcyjniejsze książki indywidualnym klientom, a bibliotekom szkolnym ofiarowują to, co pozostaje na półkach. Biblioteki dokonują zakupu nabytków zwykle co dwa miesiące lub co kwartał. Wszystkie one skarżą się na trudności z transportem książek (przynoszą je z księgarni do bibliotek ręcznie bibliotekarki).

Problemem jest opracowanie nabytków. Na ogół brak bibliotekarzom czasu na tego typu zajęcia, które są niezmiernie żmudne i wymagają dużej skrupulatności. Ponadto nie wszyscy oni potrafią przeprowadzić je poprawnie. W tej sytuacji instytucje edytorskie powinny opracowywać (zaopatrzyć każdą pozycję w opis katalogowy) i klasyfikować swe publikacje (nieliczne to już czynią). Dlatego też nie wszystkie biblioteki szkolne mają katalogi. Nie trzeba nikomu tłumaczyć, że brak tego rodzaju źródeł informacji utrudnia rozpoznanie i wykorzystywanie księgozbiorów zarówno przez bibliotekarzy, jak też czytelników.

Księgozbiory bibliotek szkolnych dzielą się na zbiory dla ucznia i zbiory dla nauczycieli (działy nauczycielskie). Te ostatnie zawierają wydawnictwa potrzebne pedagogom do pracy i nauki. Na ich całość składają się następując grupy druków: 1) dzieła z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych, 2) książki o treści metodycznej w szerokim wyborze, 3) komplet lektur szkolnych z języka polskiego i innych przedmiotów, 4) komplet podręczników, 5) dzieła o tematyce zbieżnej z kierunkiem studiów nauczycieli macierzystej szkoły. W sumie wynoszą one do 20% całego księgozbioru bibliotek szkolnych.

Biblioteki szkolne wydzielają ze swych księgozbiorów pewną grupę dokumentów bibliotecznych do księgozbiorów podręcznych w pracowniach przedmiotowych⁶.

Łączy się to z koniecznością zapewnienia młodzieży i pedagogom potrzebnych do lekcji określonych książek i czasopism. Podejmowana w związku z tym współpraca bibliotek z opiekunami pracowni dotyczy głównie gromadzenia i wymiany tych zbiorów oraz ich wykorzystania. Pożyteczne jest gromadzenie w pracowniach większej ilości książek, gdyż nauczyciele poszczególnych przedmiotów mogą na lekcjach wypożyczać je całej młodzieży, a nie tylko nielicznym, jak to zwykle dzieje się obecnie.

W wielkich szkołach księgozbiory podręczne usytuowane w pracowniach nie mają jednak szans na ich właściwe wykorzystanie, ponieważ nauczyciele są zbyt zaabsorbowani pracą i różnymi zajęciami, szczególnie w pracowniach biologicznych, chemicznych, fizycznych i nie mają czasu na wypożyczenie książek. Ponadto kilku nauczycielom tego samego przedmiotu, np. polonistom, historykom czy innym jedna pracownia nie wystarcza. W tej sytuacji utrwalił się w dużych szkołach zwyczaj wykorzystania księgozbioru podręcznego tylko na lekcjach.

Bibliotekarz i nauczyciel przedmiotu wspólnie ustalają, które książki zostają przekazane na stałe do pracowni, a które doraźnie. Na stałe do pracowni przechodzą wydawnictwa informacyjne i te, które są potrzebne do lekcji: teksty z języka polskiego, atlasy itp. Wskazane, aby były to: 1) mała encyklopedia powszechna, 2) encyklopedie specjalne, 3) słowniki specjalne, 4) dzieła o treści ogólnej dotyczące danej dziedziny, 5) atlasy, mapy, albumy, tablice, 6) komplet podręczników szkolnych (co najmniej jeden na ucznia), 7) komplet potrzebnych tekstów (np. lektura języka polskiego), 8) czasopisma specjalistyczne i 9) program nauczania przedmiotu. Nie wszystkie biblioteki szkolne są w stanie zaopatrzyć pracownię przedmiotową w te wszystkie wydawnictwa, gdyż posiadają zbyt skromne księgozbiory, a zakupić ich nie mogą, bo brak na rynku księgarskim. Zanim będzie możliwe utworzenie takich księgozbiorów podręcznych biblioteki szkolne muszą zapewnić pracownikom: 1) małą encyklopedię powszechną, 2) encyklopedię specjalną, 3) słownik specjalny, 4) atlasy, albumy, przewodniki itp., 5) opracowania ogólne. Niektóre księżnice umieszczają w pracowniach kartoteki zagadnieniowe zbieżne z tematyką zajęć dydaktycznych. Jeżeli chodzi o wydawnictwa doraźnie przekazywane pracownikom przez biblioteki, zwykle bywają to komplety książek na daną lekcję lub na cykl tematyczny. Po wykorzystaniu wracają do biblioteki.

Wykorzystanie księgozbiorów podręcznych pracowni przedmiotowych nie jest jednak zadowalające. Zaledwie 45% nauczycieli posługuje się nimi systematycznie na lekcjach⁷. Przyczyna tego nie zawsze zależy od samych pedagogów. Czasem warunki lokalowe (zbyt ciasne pomieszczenie klasy) i stopień zorganizowania szkoły (brak w pobliżu biblioteki) uniemożliwiają stosowanie tych księgozbiorów.

Można w świetle powyższych uwag powiedzieć, że:

1. Centralne zaopatrywanie w książki bibliotek szkolnych przez Ministerstwo Oświaty zaraz po wojnie utworowało kierunek gromadzenia ich zbiorów, skorelowany ze szkolnymi programami nauczania i jest kontynuowany obecnie. Gromadzeniem

zbiorów od lat pięćdziesiątych, kiedy zaniechano centralnego zaopatrywania bibliotek w książki, zajmują się bibliotekarze. Ustanowiona wtedy i obowiązująca do lat osiemdziesiątych forma finansowa na zakup w wysokości co najmniej 16 zł na ucznia w stosunku rocznym nie była przestrzegana we wszystkich szkołach, co rzutowało negatywnie na gromadzenie zbiorów.

2. Problemem trudnym do rozwiązania w bibliotekach szkolnych jest opracowanie zbiorów. Brak katalogów w niektórych księżnicach, zwykle błędna klasyfikacja zbiorów, brak czasu na te prace — to najczęściej spotykane mankamenty. Wskazana jest w tym zakresie pomoc tym placówkom ze strony bibliotek pedagogicznych.

PRZYPISY

¹ E. Białkowska: Księgozbiory bibliotek szkolnych w Polsce Ludowej. [W:] Biblioteki szkolne w Polsce Ludowej 1944—1964. Praca zbiorowa pod red. F. Popławskiego. Warszawa 1966, s. 35—67; też: Dwadzieścia pięć lat bibliotek szkolnych i pedagogicznych. [W:] Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych. Pod red. Janiny Popławskiej. Warszawa 1970, s. 18.

² Raport o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania. Warszawa 1980, tabela nr 9.

³ Por.: J. Andrzejewska: Biblioteki szkolne w perspektywie powszechnej szkoły średniej. „Roczniki Biblioteczne” R. 21; 1977, z. 1—2, s. 4001.

⁴ Por.: Raport o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania. Op. cit., s. 25.

⁵ „Statistical Yearbook” 1974 (Paris: UNESCO, 1975) podaje za lata 1970—71: Polska — 13,4; Związek Radziecki — 9,2; Rumunia — 9,0; Australia — 7,7; Węgry — 6,7; Bułgaria — 6,2; Jugosławia — 5,2; Norwegia — 4,1 i in. W bibliotekarstwie światowym zaleca się do 10 wol. na 1 ucznia (F. N. Withers: Normes pour l'establissement des services do bibliothéque enquête internationale. Paris 1975).

⁶ Por.: W. Koszutska: Współpraca biblioteki szkolnej z pracownikami przedmiotowymi. [W:] Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych. Pod red. Janiny Popławskiej. Warszawa 1969, s. 143—152.

⁷ J. Andrzejewska: Kultura czytelnicza nauczycieli szkoły podstawowej. Warszawa 1976, s. 100.

MODELOWANIE BIBLIOTEKI SZKOLNEJ I JEJ FUNKCJE

Takie zasady procesu nauczania, jak ustawiczość kształcenia, jego elastyczność, aktywizacja uczniów w procesie nauczania i pełne wykorzystanie nowoczesnych środków dydaktycznych, także nowe kierunki w dydaktyce (nauczanie problemowe, zadaniowe, zaudiowizualizowane itp.), wreszcie ciągle zmiany w treściach nauczania mają istotne znaczenie dla biblioteki szkolnej, wymagają jej określonego modelu, tj. takiej jej kreacji programowej i lokalowo-gospodarczej oraz wyposażenia w księgozbiory i środki dydaktyczne, które służyłyby skutecznie przestrzeganiu owych zasad i umożliwiłyby bibliotece szybkie reagowanie na potrzeby uczniów w toku nauczania i na potrzeby nauczycieli w ich pracy dydaktyczno-wychowawczej¹.

W ciągu lat po 1944 r. ukształtowały się różne modele biblioteki szkolnej. Najczęściej występują tradycyjne biblioteki szkolne które ograniczają się do gromadzenia i udostępniania księgozbiorów. Ze względu na skromne warunki lokalowe i nikłe wyposażenie techniczne nie mogą one być przekształcone w bardziej rozwinięte placówki. W miarę poprawy warunków będzie możliwe stopniowe ich modernizowanie. W latach siedemdziesiątych połączono niektóre biblioteki szkolne z publicznymi i mimo że dysponują one razem większymi zbiorami i większą kadrą biblioteczną, nie znajdują uznania, gdyż usytuowane na zewnątrz szkoły oddaliły książki od procesu dydaktyczno-wychowawczego².

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych zaczęto dyskutować nad kolejnym modelem biblioteki szkolnej, który odpowiadałby zwielokrotnionym zadaniom reformy szkoły. Wysuwano postulat jej przekształcenia w główną, wieloprzedmiotową pracownię szkolną, gromadzącą obok książek

i czasopism także dokumenty życia społecznego, audiowizualne itp., dysponującą wypożyczalnią i czytelnią, również pracownikami nauki języków obcych, organizującą nie tylko naukę uczniów, lecz także zajęcia pozalekcyjne, rozrywkowe. Rzecz zrozumiała, że biblioteki szkolne musiały wówczas dysponować większymi lokalami, technicznymi środkami nagrywającymi i odtwarzającymi, zwiększoną kadrą biblioteczną. Gdy uświadomimy sobie, że ponad 80% tych bibliotek posiada tylko wypożyczalnię, zrozumiała staje się nierealność tego modelu³.

Wreszcie biblioteka szkolna jako ośrodek informacji wydaje się obecnie najbardziej pożądanym modelem, gdyż tworzony w kraju (z pewnym ograniczeniem w pierwszych latach osiemdziesiątych) ogólnokrajowy system informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej (SINTO) zakłada taką właśnie ewolucję również biblioteki szkolnej jako integralnej komórki tego systemu. W związku z zapotrzebowaniem uczniów i nauczycieli na różne dokumenty (nie tylko na książkę, lecz także na czasopismo, artykuł zamieszczony w periodyku, na przeźrocze, mikrofilm itp.) dużego znaczenia nabiera funkcja informacyjna biblioteki szkolnej, polegająca na gromadzeniu, opracowywaniu źródeł informacji, potrzebnych im w nauce, także na wdrażaniu użytkowników do sprawnego ich odbioru nie tylko w toku nauki, lecz także w życiu zawodowym i społecznym.

Inspiracją do takiego traktowania tego typu biblioteki w Polsce może być amerykański model biblioteki szkolnej: **biblioteka jako centrum materiałów dydaktycznych** („Media Resource Center”, „Instructional Media Center”), dzisiaj jako

ośrodek informacji („Educational Media Center”)⁴. Rzecz zrozumiała, że cechuje się ona znacznie lepszymi standardami, niż w Polsce⁵.

W tym kierunku preferowany jest rozwój biblioteki szkolnej także w projekcie **Europejskiego Systemu Dokumentacji i Informacji Oświaty EUDISED** (European Documentation and Information System for Education), opracowany w 1968 r. przez ekspertów Rady Europejskiej (Council of Europe) i Rady Współpracy Kulturalnej (Council for Cultural Cooperation)⁶. Pewien wpływ na kształt tego systemu i wytyczenie jego zadań miał specjalistyczny instytut UNESCO — Międzynarodowe Biuro Oświaty (Bureau International d'Education — BIE).

Zarządzeniem ministrów: Kultury i Sztuki; Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 26 kwietnia 1979 r. **Biblioteka Główna Uniwersytetu Warszawskiego została wyznaczona na bibliotekę centralną w zakresie pedagogiki, oświaty i szkolnictwa**⁷. Należy więc podjąć starania o jak najszybsze uczynienie z tej księżnicy centralnego ośrodka informacji pedagogicznej. Dla tych celów należałoby utworzyć w kraju główną bibliotekę pedagogiczną. Wprawdzie opracowano parę wersji koncepcji takiej biblioteki, lecz nie podjęto żadnych działań w tej mierze⁸. Obok prac o charakterze organizacyjnym należałoby przeprowadzić unifikację i normalizację metod stosowanych do tej pory w informacji pedagogicznej i to zgodnie z przyjętymi w tym względzie wymogami SINTO, także specjalizację w gromadzeniu, opracowywaniu i udostępnianiu źródeł informacji. Równoległe z tymi pracami powinien być intensywnie doskonalony warsztat informacyjno-bibliograficzny każdej z bibliotek, także szkolnych, wchodzących w skład tego systemu.

A oto funkcje (zadania) bibliotek szkolnych:⁹

a) **kształcąco-wychowawcza** (rozwijanie potrzeb czytelniczych i informacyjnych związanych z nauką szkolną i z indywidualnymi zainteresowaniami uczniów, przysposobianie ich do samokształcenia, przygotowywanie do korzystania z różnych źródeł informacji oraz z bibliotek i ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, udzielanie pomocy w pracy dydaktyczno-wychowawczej, pomaganie

nauczycielom w doskonaleniu zawodowym, w dokształcaniu się i w pracy twórczej i in.);

b) **opiekunczo-wychowawcza** (pomoc w wyrównywaniu różnic w intelektualnym i kulturalnym rozwoju dzieci i młodzieży z różnych środowisk społecznych, rozpoznawanie aktywności czytelniczej, potrzeb i poziomu kompetencji czytelniczych uczniów, wykrywanie u potencjalnych czytelników przyczyn braku potrzeby czytania i udzielanie pomocy w ich przezwyciężeniu, opieka nad uczniami szczególnie zdolnymi w ich poszukiwaniach czytelniczych, pomoc uczniom mającym trudności w nauce, sprawiającym kłopoty wychowawcze, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej);

c) **kulturalno-rekreacyjna** (kształtowanie umiejętności uczestnictwa w życiu kulturalnym, odbioru wartości kulturalnych i ich tworzenia, pomoc organizacjom młodzieżowym i kołom zainteresowań w organizowaniu czasu wolnego uczniów).

„Sposób realizacji wymienionych funkcji w szkołach i zakładach specjalnych — czytamy w Zarządzeniu — należy dostosować do indywidualnych warunków pracy oraz charakteru i zadań rewalidacyjnych (resocjalizacyjnych) szkoły”.

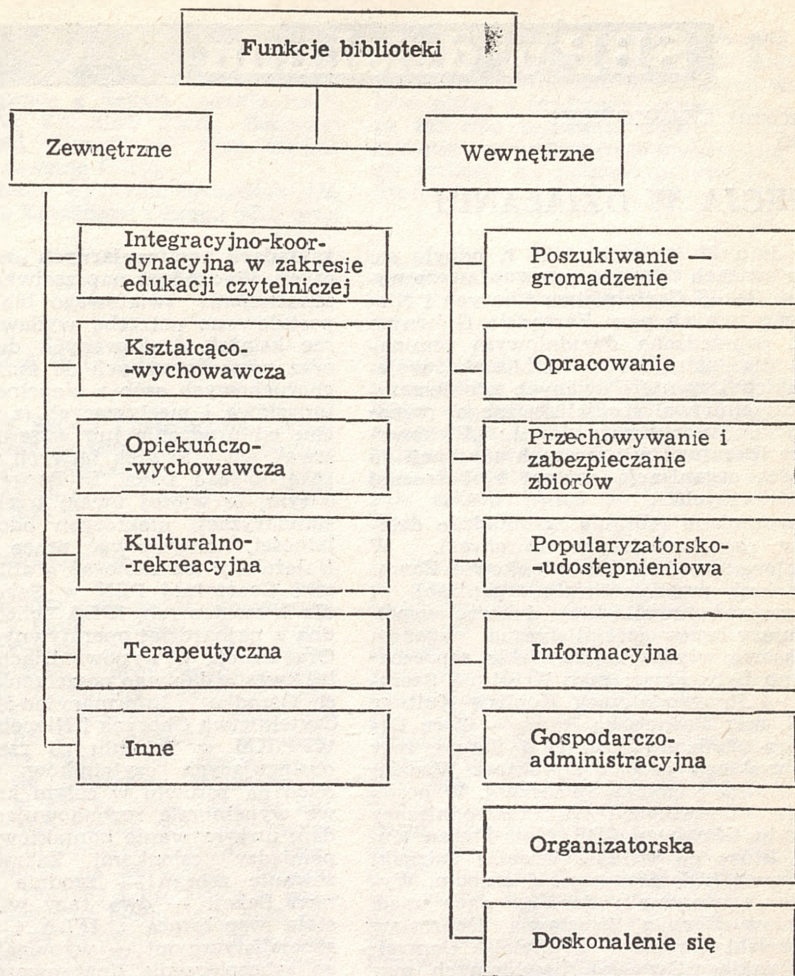
Biblioteka szkolna realizuje swoje zadania przez:

a) zaspokajanie zgłaszanych przez użytkowników potrzeb czytelniczych i informacyjnych,

b) podejmowanie różnorodnych form pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu kierowania czytelnictwem oraz przysposobienia czytelniczego i informacyjnego,

c) koordynowanie procesu edukacji czytelniczej i przygotowania uczniów do korzystania z informacji naukowej, realizowanego przez szkołę i instytucje wychowania równoległego.

Do obowiązków bibliotekarza zaliczono: pracę pedagogiczną z czytelnikiem, pracę organizacyjną (gromadzenie, ewidencjonowanie, opracowanie i selekcja zbiorów, warsztat informacyjny, udostępnianie zbiorów oraz planowanie i sprawozdawczość), współpracę z rodzicami i instytucjami wychowania równoległego. Można je wszystkie ująć w poniższy schemat:

PRZYPISY

¹ O przemianach w szkolnictwie pisze Cz. Kupisiewicz: Przemiany edukacyjne w świecie na tle raportów oświatowych. Warszawa 1978, s. 21—64.

² A. Niemczykowa: O bibliotekach szkolno-publicznych. „Bibliotekarz” 1975 nr 5—6, s. 98—161.

³ Raport o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania. Warszawa 1980, s. 30.

⁴ Por. M. Drzewiecki: Współczesna biblioteka szkolna. Warszawa 1980, s. 68.

⁵ Ibid., s. 85—92.

⁶ E. Kitlińska: EUDISED — Europejski System Dokumentacji i Informacji w Dziedzinie Oświaty. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1977 nr 2, s. 112—120. Taki system informacyjny UNESCO, jak NATIS, także przewiduje biblioteki jako swoje ogniwa (por. M. Drzewiecki, op. cit., s. 68—72).

⁷ Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. 1978 nr 3 poz. 19.

⁸ System Biblioteczno-Informacyjny Resortu Oświaty i Wychowania — opracowany przez zespół pod kierunkiem prof. dr M. Dembowskiej (1983); Funkcje i zadania Resortowego Ośrodka informacji MOiW — opracowany przez Zakład Informacji Pedagogicznej Instytutu Badań Pedagogicznych (1985).

⁹ Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 13 maja 1983 r. w sprawie programu pracy bibliotek szkolnych w resorcie oświaty i wychowania. Dz. Urz. MOiW 1983 nr 5 poz. 31.

SBP w działaniu

Franciszek CZAJKOWSKI
Toruń

SEKCJA W DZIAŁANIU

W dniu 22 kwietnia 1986 r. odbyło się w Katowicach zebranie sprawozdawczo-wyborcze Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych przy Zarządzie Głównym SBP, poprzedzone dwudniowym seminarium dla instruktorów bibliotek wojewódzkich i zainteresowanych problematyką czytelnictwa specjalistycznego przedstawicieli resortu zdrowia nt.: „Wykorzystanie literatury w procesach adaptacji do starości, organizacja obsługi bibliotecznej ludzi starszych”.

Wspomniane zebranie zgromadziło delegatów reprezentujących 42 okręgi. W komplecie przybyli też członkowie Zarządu Sekcji, przedstawiciele organizacji i towarzyszeń inwalidzkich, lekarze współpracujący z tą specjalistyczną agendą. Miejscowe władze wojewódzkie reprezentowane były przez: mgr Krystynę Szaraniec — Przewodniczącą Komisji Kultury WRN, mgr Franciszka Rysia — Z-cę Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki, mgr Jankowskiego — Z-cę Dyrektora Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej. W posiedzeniu uczestniczył też Przewodniczący Zarządu Głównego SBP, Kol. Stefan Kubów, który na wstępie wręczył Odznaki Honorowe SBP przyznane 5 osobom. Wyróżnienia otrzymali: doc. dr nauk med. Zbigniew Hora z Wrocławia, Dobrosław Spychalski Dyrektor Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych, mgr Elżbieta Ciepłucha-Pawlicka — Dyrektor MBP w Łodzi, Bogumił Korniak — Kierownik Klubu Kultury PZG w Lublinie oraz mgr Ewa Samonek z Biblioteki Centralnej PZN w Warszawie.

Sprawozdanie z działalności Sekcji za okres minionej kadencji (tekst w załączeniu) przedstawił jej Przewodniczący — Franciszek Czajkowski. W dyskusji nawiązywano do osiągnięć i niedostatków Sekcji w okresie sprawozdawczym. Usiłowano też naszkicować główne kierunki działalności, którymi zająć się należy w następnej kadencji. Akcentowano potrzebę wyodrębnienia w obrębie Sekcji Grup Roboczych, które zajęły się takimi blokami tematów jak: czytelnictwo chorych i biblioterapia, obsługa biblioteczna głuchych, niewidomych, przebywających w

zakładach penitencjarnych oraz osób starszych. Wychodząc naprzeciwko aktualnym tendencjom światowego bibliotekarstwa, postulowano potrzebę wydawania w Polsce książek drukowanych dużą czcionką oraz przystosowanych do możliwości psychoruchowych osób z niepełnosprawnością umysłową i niesłyszących (z wadami słuchu od urodzenia lub wczesnego dzieciństwa), tzw. „książek łatwych w czytaniu”, „easy-to-read boks (Er-Books)”. Mówiono o tym, że więcej uwagi trzeba poświęcić standaryzacji niektórych odcinków działalności, kontynuować prace legislacyjne. Należałoby też zabiegać o afiliację Biblioteki Centralnej PZN w Sekcji Bibliotek dla Niewidomych, IFLA uchodzącej za jedną z najbardziej operatywnych agend tej Organizacji. W wypowiedziach podnoszono też kwestię dalszego poszerzenia działalności Ośrodka Informacyjno-Metodycznego Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych WPPiKM w Toruniu na rzecz bibliotek obsługujących czytelników poszkodowanych na zdrowiu w całym kraju. Właściwe wypełnianie rozbudowujących się zadań, utrzymywanie kontaktów służbowych pomiędzy członkami Zarządu, organizowanie zebrań — zgodnie z regulaminem Sekcji — dwa razy w ciągu roku, stała współpraca z IFLA i bibliotekami specjalistycznymi — wymagają właściwego zabezpieczenia finansowego i przyznania na te cele przez Zarząd Główny SBP odpowiednich dotacji i systematycznej pomocy.

Ostatnim punktem zebrania były wybory Zarządu Sekcji. Przewodniczącym wybrano ponownie — F. Czajkowskiego, Kierownika Ośrodka Informacyjno-Metodycznego Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych WBPIKM, Z-cami Przewodniczącego: Elżbietę Ciepłucha-Pawlicką — Dyr. MBP w Łodzi, Janinę Kościów — kierownika Filii Bibliotecznej WIMBP w Opolu, Sekretarzem — Marię Skarżyńską — instruktora wspomnianego Ośrodka w Toruniu, Skarbnikiem — Dorotę Florkiewicz — Kierownika Filii Bibliotecznej dla Niewidomych i Niepełnosprawnych w Toruniu. Do Zarządu Sekcji weszli ponadto: Barbara Appel (Łódź), Aleksandra Chwastek (Wrocław), Anna Jaworska

(Kraków), Bogumił Korniak (Lublin), Wanda Kozakiewicz (Wrocław), Ewa Samonek (Warszawa), Wita Szulc (Poznań). Stałą współpracę z Sekcją zadeklarowali również: doc. Zbigniew Hora, Zdzisław Szejpankowski (Przeworsk) oraz Michał Buczek (Tarnowskie Góry).

W zakończeniu wyrażono podziękowanie miejscowemu Zarządowi Okręgu SBP oraz

załodze WiMBP w Katowicach pod kierownictwem jej Dyrektora mgr Andrzeja Srogi za zapewnienie doskonałych warunków obrad i serdecznej atmosfery, z którą zarówno uczestnicy seminarium jak i zebrania sprawozdawczo-wyborczego Sekcji zetknęli się podczas pobytu na Ziemi Śląskiej.

SPRAWOZDANIE

z działalności Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich za okres od 13 października 1981 do 31 marca 1986 r.

I. Sprawy organizacyjne

Dwie przesłanki natury metodologicznej zaczerpnięte z nauk medycznych i dyscyplin im pokrewnych oraz ze współczesnego bibliotekarstwa zdecydowały o przeprofilowaniu działalności Sekcji w ostatniej kadencji i poszerzeniu obszaru tematów, którymi się zajmowała. Z jednej bowiem strony mamy do czynienia ze zmieniającą się koncepcją lecznictwa i rehabilitacji, w której coraz częściej akcentowane są powiązania pomiędzy medycyną a naukami humanistycznymi. Zwraca się też uwagę na korzystny wpływ sztuki w tym również i literatury w procesach oświatowych i leczniczych osób uszkodzonych na zdrowiu. Z drugiej strony, współczesne bibliotekarstwo, któremu od kilkadziesiąt lat przewodzi Międzynarodowa Organizacja Stowarzyszeń Bibliotecznych IFLA, skupiająca w swoich szeregach 130 państw członkowskich i ponad 1200 wyspecjalizowanych fachowców z różnych dziedzin wiedzy, przywiązuje coraz to większą uwagę do organizacji obsługi bibliotecznej ludzi niepełnosprawnych.

W nazewnictwie polskim spotkać można różne terminy na określenie populacji ludzi uszkodzonych na zdrowiu. Na ogół jednak przyjmuje się, że „niepełnosprawność” oznacza zaprzeczenie zdrowia, pojmowanego jako pełnia fizycznego, psychicznego i społecznego dobrostanu człowieka, a nie tylko brak choroby lub kalectwa. W tym kontekście, do populacji ludzi niepełnosprawnych zaliczyć należy osoby chore, inwalidów fizycznych i umy-

ślonych oraz osoby starsze. Zakłada się, iż w Polsce około 27% społeczeństwa odbiega od normy zdrowotnej i wykazuje zauważalne zmiany psychofizyczne. Rzucają one ujemnie na możliwości uczestnictwa w kulturze i ograniczają w wieloraki sposób dostęp do bibliotek i literatury.

Liczącym się wydarzeniem wskazującym na nowe zjawiska dotyczące organizacji specjalistycznej sieci bibliotecznej i konieczność objęcia czytelnictwem specjalistycznym zróżnicowanych grup niepełnosprawnych była Sesja popularnonaukowa zorganizowana w październiku 1981 r. w Łodzi dla upamiętnienia obchodów Międzynarodowego Roku Ludzi Niepełnosprawnych. W obradach uczestniczyło ponad 100 osób reprezentujących różne środowiska i zawody, instytucje i stowarzyszenia. Podczas tej Sesji odbyło się również zebranie „Sekcji Bibliotek Szpitalnych”, na którym zaakceptowano zmianę jej nazwy i przyjęto poszerzony profil działalności. Wybrano nowe władze Sekcji z 11-osobowym Zarządem. Funkcję Przewodniczącego powierzono Franciszkowi Czajkowskiemu, wiceprzewodniczącymi zostały: Elżbieta Cieplucha i Aleksandra Chwastek, a sekretarzem Dorota Florkiewicz. Ponadto do Zarządu weszły następujące osoby: W. Kozakiewicz (dotychczasowa przewodnicząca Sekcji), B. Korniak, E. Samonek, B. Krassowska, J. Kościów, A. Jaworska, M. Buczek oraz lek. med. Barbara Hendrych, która zadeklarowała swoją współpracę a także doc. dr. nauk med. Zbigniewa Hory, nie biorącego udziału w Sesji. Zarząd Sekcji pozostał w niezmiennym składzie, z tym że w dalszych posiedzeniach uczestniczył doc. Zbigniew Hora (zamiast B. Hendrych).

Ze składu osobowego Zarządu wynika, że obok przedstawicieli pionu bibliotek publicznych weszli do Sekcji reprezentanci Polskiego Związku Niewidomych, Polskiego Związku Głuchych i środowiska me-

dycznego. Na zebraniu organizacyjnym przekazano podziękowania za długoletnią, zaangażowaną i ofiarną pracę Wandzie Kozakiewicz.

„Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych” przyjęła następujące kierunki działania: określenie kompetencji członków Zarządu i ustalenie struktury organizacyjnej, pomoc bibliotekarzom sieci specjalistycznej, rozpoczęcie prac w zakresie porządkowania i wypracowania nowych aktów legislacyjnych, dalszy rozwój czytelnictwa chorych oraz skoncentrowanie uwagi na czytelnictwie niewidomych, niesłyszących oraz osób starszych. W programie wyakcentowano również potrzebę organizowania systemu dokształcania bibliotekarzy i średniej kadry medycznej (problematyka biblioterapii), rozwijania współpracy z właściwymi ogniwami zarządzania, organizacjami i stowarzyszeniami inwalidzkimi oraz potrzebę współpracy z IFLA i bibliotekami zagranicznymi.

W minionej kadencji odbyło się 5 posiedzeń Zarządu Sekcji: wymienione już w Łodzi, 29 marca 1982 w Warszawie z udziałem przedstawicieli MKiS i CUKB, 17 maja 1983 r. w Trzebnicy k. Wrocławia z udziałem lekarzy m. in. doc. Zbigniewa Hory oraz przewodniczącego ZG SBP dr Stefana Kubowa — poświęcone w głównej mierze wypracowaniu modelu współpracy z kadrami medyczną, biblioterapii i rozwojowi czytelnictwa głuchych; 26 kwietnia 1984 r. w Toruniu z udziałem Dyrektora Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej MKiS mgr Janusza Nowickiego, Przewodniczącego ZG SBP, Dyrekcji Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej, na którym rozpatrzone sprawozdanie z działalności Sekcji, wysłuchano komunikatu B. Korniańskiego z Lublina o Krajowej Kursokonferencji nt. czytelnictwa niesłyszących, przyjęto z aplauzem informację o zgłoszeniu członkostwa Sekcji do IFLA, uruchomieniu z dniem 1 kwietnia w Toruniu Ośrodka Informacyjno-Metodycznego Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, przedstawiono wreszcie wniosek pod adresem MKiS odnośnie wydawania książek drukowanych dużą czcionką, zmian w brzmieniu niektórych przepisów i zarządzeń; podziękowano też Ministerstwu za życzliwą pomoc merytoryczną i finansową; 5 lutego 1986 r. w Łodzi, na którym omówiono m. in. przygotowania organizacyjne do krajowego seminarium dla instruktorów bibliotek wojewódzkich nt. czytelnictwa osób starszych oraz zebrania sprawozdawczo-wyborczego Sekcji.

II. Działalność na rzecz rozwoju czytelnictwa specjalistycznego

1. Zgodnie z postulatami środowiska bibliotekarskiego Zarząd Sekcji w listopadzie 1981 r. zwrócił się do Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyzszego i Techniki z prośbą o uwzględnienie we właściwym ustawodawstwie dodatków za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych, skrócenia dziennej normy wymiaru czasu pracowników bibliotek, które odpowiadają tym kryteriom; dotyczy to przede wszystkim bibliotekarzy pracujących w szpitalach zakaźnych, onkologicznych, gruźliczych, psychiatrycznych i w bibliotekach dla niewidomych i niepełnosprawnych.

2. Przedstawienie Zarządowi Głównemu SBP w dniu 11 października 1982 r. propozycji dotyczącej uwzględnienia w pracach nad nowelizacją Ustawy o bibliotekach z 1968 r. zapisów dotyczących bibliotek i rozwoju czytelnictwa nie tylko w zakładach opieki zdrowotnej ale i również wśród niepełnosprawnych i osób starszych (dotychczas brak odpowiedzi w tej sprawie).

3. Opracowanie w roku 1983 Memoriału do Władz Centralnych (Rada ds. Ludzi Starszych, Inwalidów i Osób Niepełnosprawnych przy Radzie Ministrów, MKiS, MZiOS, Główny Zarząd Polityczny Wojewódzki, ZG SBP), władz wojewódzkich i Dyrekcji WBPiKM odnośnie utworzenia w Toruniu przy Bibliotece — wspomnianego już Ośrodka. Przy życzliwej postawie Władz i Dyrekcji WBPiKM zrealizowano zamiar w kwietniu 1984 r., z rozpoczęciem pełnoprofilowej działalności w obsadzie 3-etatowej z dniem 1 września 1984 r.

Ze względu na charakter zebrania, nie ma w tej chwili możliwości charakteryzowania struktury Ośrodka i omówienia główniejszych przynajmniej funkcji przezeń wypełnianych. Można tylko nadmienić, że Ośrodek posiada charakter instrukcyjno-metodyczny i prowadzi działalność informacyjną w wymiarze wojewódzkim, a często i krajowym. Od czerwca br. zaczęło funkcjonować w pomieszczeniach adaptowanych na te cele w jednym z zabytkowych obiektów toruńskiej Starówki (ul. Szczytna 13, tel. 219-32).

4. Sekcja w historii swego istnienia przywiązywała i nadal przywiązuje dużo uwagi do popularyzacji omawianej tu tematyki i uwzględniania jej w programach nauczania i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy, kadry medycznej. Dotyczy to zwłaszcza specjalności, w których rysują

się perspektywy wykorzystania literatury i współpracy w tym zakresie z bibliotekarzami.

Problematyka szkoleń i kursów była m. in. przedmiotem kilkakrotnych spotkań z Departamentem Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej MKiS, Departamentu Oświaty Zdrowotnej MZiOS oraz Dyrekcją Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Średnich Kadr Medycznych. W efekcie tych rozmów, MKiS akceptowało w 1984 r. — 10 godzinny program zajęć dydaktycznych z zakresu organizacji czytelnictwa wśród chorych, inwalidów i osób starszych do realizacji w placówkach Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego w Ciechanowie, Krośnie, Opolu i Wrocławiu oraz w Ośrodku Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie. Mimo usilnych zabiegów i przedłożenia odpowiedniej dokumentacji prezydium ZG SBP¹ w sprawie uwzględnienia w programach nauczania bibliotekarstwa na poziomie wyższym tematów z czytelnictwa specjalistycznego, nie udało się tego zamiaru sfinalizować.

W ramach współpracy z Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Średnich Kadr Medycznych osiągnięto porozumienie dotyczące stopniowego wdrażania problematyki książki i biblioterapii w programach dydaktycznych. Kilkakrotnie przeprowadzono wykłady na kursach dla nauczycieli pielęgniarstwa i personelu medycznego. Podobnie i kierownictwu Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy przedstawiono propozycję, aby słuchacze Studium Bibliotekarskiego Zaocznego zapoznali się z organizacją usług bibliotecznych wśród niepełnosprawnych.

Z satysfakcją należy odnotować fakt uruchomienia przez Państwowe Studium Kulturalno-Oświatowe i Bibliotekarskie we Wrocławiu specjalizacji z dziedziny czytelnictwa niepełnosprawnych i biblioterapii. Zajęcia dydaktyczne są prowadzone tam przez długoletnich specjalistów w tym również członków naszej Sekcji z Wrocławia. Należy dodać, że Zarząd Sekcji był reprezentowany w osobie jego Przewodniczącego na zebraniu poświęconym sprawom programowym. Opracował też wstępne propozycje dotyczące spraw proceduralnych i profilu zajęć specjalistycznych.

5. W okresie sprawozdawczym przy współudziale Ministerstwa Kultury i Sztuki rozpisano ankiety dotyczące „organizacji i działalności bibliotek książek mówionych” oraz „analizy aktualnego stanu i potrzeb bibliotek w placówkach opieki zdrowotnej oraz realizacji zarządzenia

Ministrów Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Kultury i Sztuki z 1974 r. i Wytycznych Ministrów Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Kultury i Sztuki z 1976 r.” Ankiety te rozesłano do Zarządów okręgów i bibliotek wojewódzkich i w oparciu o zebrany materiał rozpoznano obecną sytuację oraz wypracowano konkretne propozycje dotyczące uzupełnień i zmian w wymienionych aktach legislacyjnych oraz przedstawiono projekt znowelizowanego tekstu Wytycznych. Opracowania te przesłano na początku roku 1985 do Ministerstwa Kultury i Sztuki, postulując podjęcie starań i pertraktacji z resortem zdrowia w zakresie regulacji prawnej oraz poprawy stanu obsługi bibliotecznej osób przebywających w zakładach zdrowotnych.

6. Wiadomo, że rozwój czytelnictwa specjalistycznego wiąże się z produkcją i właściwym wyposażeniem placówek w sprzęt rehabilitacyjny i materiały biblioteczne przystosowane do psycho-fizycznych możliwości inwalidów czy osób starszych. Stąd też Sekcja przy współudziale Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych i instytucji zainteresowanych tematem inspirowała przedsięwzięcia zmierzające w kierunku rozpoczęcia w Polsce produkcji książek, drukowanych dużą czcionką, tzw. large print'em. Odbывały się robocze posiedzenia w tej sprawie w siedzibie PZN w Warszawie. Wypracowano też udokumentowaną analizę w sprawie książek o dużej czcionce, którą przedstawiono następnie Centralnym Władzom politycznym i resortowym oraz Narodowej Radzie Kultury. Według najświeższych informacji potwierdzonych przez Dyrektora Departamentu Książki MKiS — M. Celebę, problem funkcjonuje, a zespół roboczy pod przewodnictwem posła Janusza Przymanowskiego podejmuje konkretne prace. Zakupiono już właściwy sprzęt poligraficzny. Sekcja rozpoznaje również temat wydawania książek przystosowanych pod względem treści i formy dla czytelników niepełnosprawnych umysłowo, zgodnie ze standardami określonymi w wydawnictwie IFLA, którym dysponuje. W tym zakresie wartościowe są doświadczenia wypracowane za granicą, zwłaszcza w Holandii, gdzie od kilku już lat wydawane są książki „łatwe w czytaniu” (easy to read).

7. Temat ten zainteresuje też Polski Związek Głuchych i szkoły specjalne, ponieważ u osób głuchych od urodzenia następują również pewne opóźnienia w rozwoju umysłowym. Mówiąc o problematyce czytelnictwa głuchych i niedosłyszących trzeba wspomnieć o działaniach w tym

¹ Por. pismo Sekcji do Prezydium ZG SBP z dnia 25 lipca 1984 r.

względnie podejmowanych przez członka zarządu Sekcji, Bogumiła Korniaka z Lublina. Długoletnie jego doświadczenia, inicjatywy wykazane w kraju i na arenie międzynarodowej zasługują na upowszechnienie. Przed dwoma laty odbyła się w Lublinie ogólnokrajowa konferencja poświęcona czytelnictwu niesłyszących zorganizowana przez tamtejszy Zarząd Oddziału i Zarząd Główny PZG przy współudziale Sekcji. Aktualnie Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie włączyła się aktywnie w nurt pracy bibliotecznej z inwalidami słuchu. Cenne inicjatywy podejmowane są również w Krakowie, Opolu, Łodzi, Toruniu i wielu innych ośrodkach. Wydaje się, że ten kierunek działalności o dużym wydzwiku społecznym powinien być kontynuowany i pogłębiany w przyszłości.

III. Formy szkolenia i doskonalenia zawodowego

W okresie sprawozdawczym z inspiracji Sekcji i przy aktywnym współudziale i pomocy merytoryczno-finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki, częściowo Zarządu Głównego i aktywności niektórych bibliotek wojewódzkich i zarządów okręgowych SBP oraz organizacji inwalidzkich przygotowano wiele seminariów, kursów specjalistycznych, i porad roboczych.

W Ośrodku Kształcenia Bibliotekarzy odbył się kurs obsługi czytelników niepełnosprawnych w roku 1982, a w latach 1984 i 1985 — kursy dla bibliotekarzy szpitalnych i zatrudnionych w domach pomocy społecznej. Wykłady specjalistyczne przeprowadzili członkowie Sekcji. Zdaniem wykładowców (E. Cieplucha, F. Czajkowski, D. Florakiewicz, W. Kozakiewicz, J. Kościów M. Skarżyńska, W. Szulc) formy dokształcania realizowane w Jarocinie ze względu na zaplecze dydaktyczne i gospodarcze Ośrodka powinny być kontynuowane, z tym że szkoleniem należałoby również objąć bibliotekarzy spoza sieci bibliotek publicznych.

W roku 1984 w Toruniu odbyła się dwudniowa sesja popularnonaukowa „Czytelnictwo niewidomych, niedowidzących oraz osób starszych”, z której materiały zawarte są w publikacji wydanej pod tym samym tytułem. Odnotować też warto szkolenie zorganizowane przez Wojewódzką Stację Sanitarно-Epidemiologiczną i Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej z udziałem przedstawicieli Sekcji w Trzebnicy k. Wrocławia, na którym zapoznano personel oświaty zdrowotnej z problemami czytelnictwa i biblioterapii.

Niemalym osiągnięciem są też tematyczne seminaria dla instruktorów bibliotek wojewódzkich ds. czytelnictwa chorych i niepełnosprawnych oraz niektórych grup personelu medycznego. W roku ubiegłym odbyło się takie seminarium w Pokrzywniej k. Opola przygotowane z dużym zaangażowaniem tamtejszego środowiska bibliotekarskiego i wydanej pomocy finansowej MKiS. Uczestnicy podjęli inicjatywę opracowania adnotowanego zestawu książek zaleczanych chorem. Aktualnie Ośrodek Informacyjno-Metodyczny Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych WBPKM w Toruniu prowadzi prace redakcyjne nad materiałami przesłanymi z 23 bibliotek wojewódzkich i zamierza je opublikować w nakładzie 800 egz. Dziś zakończono kolejne seminarium w Katowicach poświęcone wykorzystaniu literatury w procesach adaptacji do starości i organizacji obsługi bibliotecznej ludzi starszych.

W ramach współpracy z Głównym Zarządem Politycznym Wojska Polskiego, Sekcja pomogła w przeprowadzeniu zajęć dydaktycznych dla kierowników bibliotek szpitalnych i wojskowych ośrodków leczniczych i wypoczynkowych na szkoleniach zorganizowanych w Toruniu, w 1983 r. (uczestnicy zapoznali się z pracą Filii Bibliotecznej dla Niewidomych i Niepełnosprawnych), w Wałcu — 1984, w Olsztynie — 1985 oraz w Zakopanem — 1986. Przewodniczący Sekcji przedstawił referat na I Ogólnopolskim Sympozjum „Twórczość i sztuka w życiu i rehabilitacji osób niepełnosprawnych” (Wrocław 1984).

Problematyka czytelnictwa specjalistycznego znajduje swoje odzwierciedlenie w wielu formach dokształcania organizowanych przez biblioteki miejskie i wojewódzkie oraz terenowe ogniwa SBP. Tradycyjną działalność w tym zakresie, połączoną z cennymi inicjatywami działaczy SBP wykazuje np. Łódź, Wrocław, Gdańsk, Opole, Lublin, Kalisz, Olsztyn, Katowice, Słupsk i wiele innych ośrodków. Warto tu może wspomnieć o inicjatywie Łodzi, gdzie w oparciu o obustronne porozumienie zawarte pomiędzy Miejską Biblioteką Publiczną a Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej zobowiązano wszystkie placówki biblioteczne do pracy na rzecz ludzi poszkodowanych na zdrowiu w obrębie ich działania.

W formach zajęć organizowanych na szczeblu wojewódzkim lub miejskim uczestniczyli często członkowie Zarządu Sekcji, przeprowadzając wykłady i inne

zajęcia szkoleniowe, przy niemalym nie-raz trudzie towarzyszącym długim i wyczerpującym dojazdom.

IV. Współpraca z IFLA i bibliotekami zagranicznymi

Na pomyslnie osiągnięcia Sekcji rzutowała też współpraca ze specjalistycznymi agendami IFLA i bibliotekami zagranicznymi. Zaznaczyła się ona na utrzymywaniu stałych kontaktów (otrzymywanie biuletynów, informatorów, niektórych publikacji specjalistycznych) z Sekcjami IFLA: „Sekcja dla Niewidomych” (Section of Library for the Blind) oraz z „Sekcją Bibliotek Obsługujących Osoby w Niekorzystnej Sytuacji” (Section for Libraries Serving Disadvantaged Persons). Od roku 1985 Sekcja polska uzyskała afiliację IFLA, a F. Czajkowski od sierpnia 1985 r. tj. od Kongresu IFLA w Chicago, został mianowany członkiem Stałego Komitetu (Standing Committee). Przynależność do Międzynarodowej Organizacji zapewnia dopływ najświeższych informacji światowych, wymianę doświadczeń i stanowi źródło nowych pomysłów. Warto nadmienić, że w ostatnim okresie utworzono przy IFLA Grupy Robocze: ds. czytelnictwa niesłyszących, ds. czytelnictwa więźniów, oraz Grupę ds. produkcji i upowszechniania książek „łatwych w czytaniu”. W roku 1983 na Konferencji IFLA w Monachium zaprezentowano referat Przewodniczącego Sekcji pt. „Reading programs for the Blind and Physically Handicapped in Public Libraries of the Polish People's Republic” (odczytany na Sesji przez C. Law z Australii, jako że autor nie mógł uczestniczyć ze względu na trudności finansowe). Streszczenie referatu zamieszczono w wydawanym Biuletynie „News” przez Bibliotekę Kongresu (Oct.-Dec. 1983, vol. 14, No 4). Na wniosek Komitetu reprezentującego biblioteki szpitalne dla pacjentów w Japonii oraz Komitetu Zarządzającego Sekcją, F. Czajkowski opracował referat pt. „Biblioteki szpitalne w Polsce”, który został już zatwierdzony i będzie prezentowany na Kongresie IFLA w Tokio, w dniu 26 sierpnia br. Na porządku IFLA opracowano kilka informacji dotyczących działalności Sekcji w Polsce, przesłano spis polskich kodów Braille'a, oraz wykaz polskich bibliotek dla niewidomych i udostępniających książki mówione dla przygotowywanego w tym względzie Informatora IFLA. Niedawno, A. Chwastek, na prośbę Przewodniczącej Grupy Roboczej ds. czytelnictwa więźniów, przygotowała informację dotyczącą organizacji bibliotek i obsługi czytelniczej więźniów w Polsce oraz bibliografię przedmiotową z tej

dziedziny. B. Korniak współpracuje z wymienioną już Grupą Roboczą ds. czytelnictwa niesłyszących,

W czasie kadencji członkowie Sekcji bywali kilkakrotnie zagranicą, celem zdobycia i wymiany doświadczeń. Zrealizowano 2 wyjazdy do Holandii (w tym — udział w Konferencji specjalistycznej członków Sekcji „Bibliotek dla niewidomych IFLA”), 1 wyjazd do Czechosłowacji, 1 wyjazd do NRD. Na stypendium w Austrii przebywał Kol. B. Korniak. W ramach współpracy z Krajami Socjalistycznymi, obok wspomnianych wyjazdów w celach studyjnych, utrzymywano kontakty z bibliotekami NRD i Czechosłowacji.

Na przełomie sierpnia i września 1983 r. Sekcja gościła bibliotekarza z Japonii Yu Kikuchi, zainteresowanego bibliotekami szpitalnymi, który zwiedził m. in. biblioteki Warszawy, Torunia, Łodzi i Wrocławia. Na jego prośbę wysłano kopię artykułów oraz odpisy aktów legislacyjnych dotyczących problematyki bibliotek szpitalnych i biblioterapii.

V. Inne kierunki działalności

W okresie sprawozdawczym załatwiano też sprawy socjalne i bytowe. Koleżanki z Sekcji, głównie z Opola odwieziały często obłożnie chorą Danutę Gostyńską, znaną i cenioną w środowisku biblioterapeutkę i pomagały jej w załatwianiu wielu spraw. Podjęto interwencję u Władz Krakowa o zainstalowanie w jej mieszkaniu telefonu. Z inicjatywy Sekcji — Danutę Gostyńską wyróżniono Medalem 40-lecia PRL, a Ministerstwo Kultury i Sztuki przyznało jej wysoką nagrodę pieniężną. Warto też nadmienić, że Danuta Gostyńska podjęła ostateczną decyzję o przekazaniu swego księgozbioru i dorobku piśmienniczego nowo utworzonemu Ośrodkowi w Toruniu; pewną partię książek już przekazano.

Sekcja udzielała też pomocy metodycznej, informacyjnej wielu osobom piszącym prace dyplomowe i magisterskie, służyła poradnictwem fachowym i literaturą przedmiotową zarówno krajową jak i zagraniczną.

Kilkakrotnie udzielano wywiadów dla prasy i radia. Redakcja programu Telewizyjnego „W świecie ciszy” przy współudziale Sekcji zrealizowała dwie audycje przedstawiające działalność czytelniczą na rzecz ludzi niepełnosprawnych, zwłaszcza niesłyszących w Lublinie i Toruniu. Ukazało się też wiele artykułów w piśmie-

nictwie bibliotekarskim, w czasopismach medycznych („Służba Zdrowia”, „Sprawy Doskonalenia — Biuletyn Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Średnich Kadr Medycznych”) oraz prasie codziennej poświęconych zagadnieniom specjalistycznym. Autorami w większości tych artykułów byli członkowie Sekcji lub osoby z nią współpracujące.

Przejawem uznania za poważny wkład w rozwój bibliotekarstwa było przyznanie przez Władze Państwowe trzem członkom Sekcji wysokich odznaczeń. W dwu wypadkach były to Krzyże Kawalerskie Orderu Odrodzenia Polski, w jednym — Złoty Krzyż Zasługi. Jedną osobę z Sekcji wyróżniono odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, a kilka — Honorową Odznaką SBP. Przyznane odznaczenia i wyróżnienia świadczą, iż Centralne Władze polityczne i Rządowe, Władze resortowe i Zarząd Główny SBP właściwie doceniają dokonania Sekcji i realizowane przez nią kierunki działalności.

Zarząd Sekcji zdając relację z dokonanych prac pragnie podkreślić, że nie byłoby one możliwe bez zbiorowego wysiłku i zaangażowania wielu osób, wspieranego przez sprzyjające tej sferze działalności decyzje Władz resortowych oraz dobrze układającą się współpracę Sekcji z instytucjami, organizacjami inwalidzkimi i społecznymi. Słowa podziękowania należą się Ministerstwu Kultury i Sztuki, a w szczególności wspierającemu pod względem merytorycznym i finansowym naszą działalność Departamentowi Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej. Bardzo korzystnie układa się współpraca z Głównym Zarządem Politycznym Wojska Polskiego oraz z niektórymi instytucjami pionu medycznego i bezpośrednio z zaangażowanymi w pracę Sekcji lekarzami. Godną odnotowania jest stała i życzliwa pomoc fachowa doc. dr nauk med. Zbigniewa Hory.

Zarząd Sekcji jest świadomy faktu, że mimo licznych osiągnięć w minionym pięcioleciu, jest jeszcze wiele do zrobienia. Odnosi się to przede wszystkim do dalszego porządkowania sfery legislacyjnej, wzmocnienia ogniw Sekcji przy zarządach okręgów, objęcia zakresem działania zróżnicowanych potrzeb czytelnich osób przebywających w zakładach zdrowotnych, obciążonych inwalidztwem słuchu czy wzroku, osób starszych, przebywają-

cych w zakładach karnych. Należy finalizować zamierzenia dotyczące objęcia programami nauczania omawianej tu problematyki, wejść w kontakty z Biblioteką Narodową celem wykorzystania jej potencjału naukowego w przeprowadzaniu badań czytelniczych w określonych środowiskach ludzi chorych i niepełnosprawnych, odpowiedniego do potrzeb społecznych sygnowania kart katalogowych książek zalecanych, uzyskiwania informacji dotyczących piśmiennictwa fachowego (kontynuowanie „Zeszytów Przekładów”, sporządzanie tematycznych zestawów bibliograficznych uwzględniających wydawnictwa zwarte i artykuły obcojęzyczne).

Perspektywa rozwoju obszaru zagadnień, którymi będzie zajmowała się Sekcja, rosnąca się ilość kontaktów, potrzeba częstszych spotkań i zebrań członków i działaczy Sekcji — wymagać będą w następstwie odpowiednich dotacji finansowych i wielu przedsięwzięć organizacyjnych. Stan ten wymagać będzie od nowego Zarządu konsekwencji i zdecydowania w działaniu, ustalenia długoterminowego i jasnego planu oraz pozyskania dalszego wsparcia merytorycznego i finansowego ze strony właściwych Władz, a przede wszystkim Zarządu Głównego SBP.

Od Kolegów Delegatów i Gości biorących udział w zebraniu oczekuje się dalszej pomocy, propozycji i pełnej aprobaty reprezentowania przez nowo wybrany Zarząd interesów bibliotekarstwa specjalistycznego.

Prof. J. Aleksandrowicz na pytanie „Ile wart jest człowiek” — odpowiedziałby „Tyle ile może pomóc drugiemu człowiekowi”. W kwestii „Ile warta jest działalność Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych” w minionym 5-leciu, można by zaproponować odpowiedź: „Tyle, ile zdoła pomóc drugiemu, szczególnie potrzebującemu tej pomocy człowiekowi”. Osąd w tej kwestii, nie należy już jednak do Zarządu Sekcji, ale pozostaje w gestii bezpośrednich adresatów tej działalności, tj. czytelników poszkodowanych na zdrowiu oraz uczestników zebrania sprawozdawczo-wyborczego obecnych na tej sali.

Katowice, 1986-04-22

Franciszek CZAJKOWSKI

Doświadczenia i problemy z zakresu szkolenia użytkowników Wyższej Szkoły Technicznej w Lipsku

Z chwilą wejścia w życie w 1977 r. „Wytycznych w przedmiocie szkolenia użytkowników”, Biblioteka Wyższej Szkoły Technicznej (BTHL) stale uważała szkolenie użytkowników za integralną część składową całego procesu kształcenia i wychowania, i umieściła je w planie studiów, zatwierdzonym przez Rektora.

W ramach realizacji tego planu sprawdzily się również w przypadku studentów I roku studiów, zastosowane pomoce naukowe przedstawiające korzystanie ze zbiorów bibliotek:

— wykłady z przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku poparte są planszami przedstawiającymi systemy korzystania z usług bibliotecznych w formie przeźroczy i diagramów;

— odwiedzanie komórek organizacyjnych Biblioteki w grupach seminaryjnych;

— przeprowadzanie ćwiczeń według samodzielnie zaprojektowanych arkuszy ćwiczeniowych, również w grupach seminaryjnych, przy czym udział zostaje potwierdzony w indeksie.

Działalność dydaktyczna Biblioteki Głównej w zakresie znajomości posługiwania się bibliografią przez studentów jest skuteczna, jeżeli podobne zajęcia z bibliografią prowadzone były w liceach i w pracy z czytelnikiem w Państwowych Bibliotekach Publicznych. Potrzebnemu do tego celu przekazywaniu wiadomości, dotyczących racjonalnego korzystania z bibliotek, poprzez wykłady specjalistyczne, służą również materiały metodyczne do szkolenia użytkowników, przeznaczone dla nauczycieli akademickich (Wydawnictwa Biblioteki Uniwersyteckiej w Lipsku), które zostały opracowane przy udziale Biblioteki Wyższej Szkoły Technicznej, przez Zespół Roboczy „Szkolenie Użytkowników” Wspólnoty Kooperacyjnej Bibliotek Lipskich.

Ścisły kontakt między nauczycielem akademickim a bibliotekazem w celu wychowania studentów do pracy naukowej, zabezpieczyliśmy pod względem organizacyjnym, w postaci np. stałego udziału przedstawiciela biblioteki w poradach Rad Wydziału. W ramach tych spotkań można poruszać zagadnienia merytoryczne i organizacyjne szkolenia użytkowników w

obecności kompetentnych nauczycieli akademickich. Jednocześnie przekazują one ważne informacje dotyczące przebiegu roku akademickiego, podstawowych zagadnień wychowania komunistycznego, tudzież szczególnych wymagań od określonych kierunków przedmiotowych, prowadzących do konkretyzacji ustaleń, specyficznych dla danych bibliotek.

Również udział w posiedzeniach kierownictw wydziałów może posłużyć do dyskusowania problemów i wyników szkolenia użytkowników i podniesienia jego poziomu.

Jako naprawdę skuteczną metodą dania studentom motywacji do pracy naukowej sprawdziła się działalność naszych studentów jako asystentów pomocniczych, która obejmuje wprawdzie mały krąg osób, ale nie można nie doceniać ich siły oddziaływania na kolegów-studentów. Takie możliwości zatrudnienia istnieją w naszej bibliotece w lokalach do udostępniania zbiorów i w bibliotekach domów akademickich a także w studenckim biurze tłumaczeń. Studenci w Oddziale Udostępniania mają wgląd do pracy bibliotecznej i posiadają bezpośredni dostęp do wielu wydawnictw i źródeł informacyjnych.

Studencka działalność tłumaczeniowa, która obecnie koncentruje się przeważnie na tłumaczeniu spisów treści z czasopism fachowych i wydawnictw informacyjnych, sprzyja znajomości języków obcych, podobnie jak poczuciu odpowiedzialności za działalność naukowo-twórczą przy równoczesnym przyswajaniu wiadomości fachowych.

Przekazywanie wiadomości z zakresu informacji i dokumentacji, w ramach szkolenia użytkowników podczas III i IV roku studiów, zmierza przede wszystkim do dawania kwalifikacji do racjonalnego kształtowania pracy bibliograficznej i informacyjnej (objaśnia się również wypełnianie rewersów do wypożyczania międzybibliotecznego i związaną z tym drogę ich przekazywania).

Stosownie do aktualnych wymagań gospodarki narodowej w zakresie ścisłego powiązania nauki z produkcją, Biblioteka Główna nastawiła się, z początkiem roku

akademickiego 1984/85, po raz pierwszy, na przekazanie wiadomości, wymaganych do przyszłego wykorzystania w pracy zawodowej, z dziedziny informacji i dokumentacji — systemów informacyjno-wyszukiwawczych, banków danych tudzież tradycyjnych usług informacyjnych w przyszłych zakładach pracy.

Zgodnie z postulatem Ministra Böhme, wyrażonym na Centralnej Konferencji Bibliotek Naukowych w styczniu 1985 roku, wyposaża to absolwentów w umiejętności praktyczne, wymagane do pracy zawodowej w zakresie upowszechniania informacji i umożliwia kompletne zaopatrzenie w piśmiennictwo i informacje związane z kształceniem i praktyką.

Również z początkiem roku akademickiego 1984/85, Biblioteka Wyższej Szkoły Technicznej powołała do życia nową formę dydaktyczną. Odbywa się ona dwa razy rocznie z grupą użytkowników „Młoda kadra naukowa” (studenci pracujący naukowo, doktoranci). Zajęcia mają na celu prowadzenie naukowej wymiany doświadczeń. Polega ona na wyposażeniu młodej kadry naukowej w takie wiadomości, które przyczyniają się do terminowego zakończenia studiów z promocją doktorską.

Zdobyte wiadomości pozwolą efektywniej rozeznaczyć źródła informacji w poszukiwaniach bibliograficznych i informacyjnych przy uwzględnieniu krajowego i międzynarodowego stanu wiedzy naukowej i odpowiadającego wymaganiom informacji naukowej zredagowania swej pracy naukowej, stosownie do obowiązujących norm.

O szczególnie efektywną formę szkolenia użytkowników, w przypadku młodej kadry naukowej starają się na przykład koledzy z naszej biblioteki filialnej „Poligrafia”. Pozyskali oni naukowców, którzy przedstawiają swe wzorowe miejsca pracy. Umożliwia to przeprowadzenie „szkolenia użytkowników opierając się na przykładach” w sposób bardzo łatwy do zapamiętania.

Należy wspomnieć o dwóch badaniach analitycznych, prowadzonych od około 5 lat w Bibliotece Wyższej Szkoły Technicznej, które w pewnym stopniu stanowią miernik efektywności szkolenia użytkowników:

— analiza odwiedzania czytelników w Bibliotece Głównej i w dwóch największych filiach bibliotecznych według wydziałów, grup seminaryjnych i lat studiów;

— analiza cytatów w pracach dyplomowych i dysertacjach.

Braki w sposobie cytowania tudzież nie uwzględnione ale ważne gatunki piśmiennictwa i wydawnictwa informacyjne; mogą być wykorzystane jako konkretne przykłady na III i IV roku studiów i w szkoleniach młodej kadry naukowej.

W przypadku wymienionych powyżej form szkolenia użytkowników, duże znaczenie przypada późniejszemu zatrudnieniu absolwentów lub doktorantów — obojętnie, w przemyśle czy w nauce — ponieważ zapewniają oni odpowiednio wcześniej wiadomości niezbędne do aktywnego uczestnictwa w procesach informacyjnych, przygotowują do partnerstwa w przyszłości pracownikami i systemami informacji naukowej i pomagają w udostępnianiu swoich własnych prac naukowych.

Tradycyjne formy szkolenia użytkowników nie są już jednak wystarczające, aby dotrzeć do całego potencjalnego kręgu użytkowników i zaktywizować go.

Istotne impulsy dla nowej orientacji szkoleń użytkowników daje przede wszystkim uchwała Sekretariatu KC SPJN o zakładaniu bibliotek z 12.12.1984 (w szczególności rozdział II) oraz tezy względnie wyniki Centralnej Konferencji Bibliotek Naukowych, ze stycznia 1985 r. (II Zespół Roboczy i przemówienie końcowe Ministra).

Wyniki analizy efektywności, w zakresie pracy nad piśmiennictwem, wykonanej przez studentów na Wydziale „Poligrafia” potwierdzają wyżej przytoczony stan.

Centralne opracowanie i ocena statystyczna, wykonywane przez Zespół Naukowo-Badawczy „Szkolenie Użytkowników” przy Ośrodku Metodycznym zajmie jeszcze wiele czasu (chodzi tu o towarzyszącą studiom analizę, trwającą powyżej 4 lata), ankiety i wywiady przeprowadzone na Wydziale „Poligrafia” przyniosły mnóstwo wniosków ogólnych i szczegółowych dla dalszego szkolenia użytkowników przez Bibliotekę Główną.

Wyprowadzamy z tego, dla przyszłego ukształtowania szkolenia użytkowników następujące podstawowe problemy:

— Zagwarantowanie bezpośredniego współdziałania między nauczycielem akademickim, bibliotekarzem i pracownikiem informacji naukowej w danej specjalności, co jest zdominowane rolą nauczyciela akademickiego jako wzoru inicjatora metodycznej pracy naukowej przy wykorzy-

staniu możliwości biblioteki oraz instruktora w zakresie posługiwania się wydawnictwami informacyjnymi:

uzgodnienie między nauczycielami akademickimi i pracownikami informacji naukowej w danej specjalności przy rozdziale wkładów, prac dokumentacyjnych i dyplomowych, zarówno przy ustalaniu zadań jak i przy ocenie wykorzystania źródeł informacji.

W związku z tym, godnym wspomnienia jest aktualny przykład wzięty ze szkolenia użytkowników dla dyplomantów pewnego instytutu przemysłowego: dyrektor instytutu dokonał wprowadzenia techniki pracy naukowej. W związku z tym bibliotekarka odpowiedzialna za ten instytut objaśniła normy obowiązujące dla sporządzania prac dyplomowych i przedstawiła tablicę poglądową możliwych sposobów wyszukiwania. Wczesne zapoznanie się studiujących z umiejętnością stosowania przepisów wpłynęło korzystnie na opracowanie prac dyplomowych dla następujących grup studentów: — studentów zaocznych i uczestników podyplomowych form studiów, studentów zagranicznych i licencjatów, posiadaczy pierwszego stopnia akademickiego niektórych uczelni w Europie Zachodniej.

Efektywna realizacja szkolenia użytkowników dla wymienionych grup użytkowników wymaga wspólnego przygotowania szkolenia z doradcą grupy specjalnej. Należy do tego np. zapoznanie się ze specjalnymi wymogami danej gałęzi przemysłu, poziomem kwalifikacji, który ma zostać osiągnięty, tudzież dziedzin zatrudnienia osób studiujących po zakończeniu zajęć doskonalących. Pozwala to na bliskie praktyce przeprowadzenie zajęć doskonalących. To, że staramy się, powyżej specyficznych możliwości danych zakładów pracy, przekazywać wiadomości o racjonalnych metodach poszukiwań, rozumie się samo przez się.

Szczególnego podejścia wymaga szkolenie użytkowników w przypadku studentów zagranicznych z państw socjalistycznych i licencjatów, które powinno odbywać się nie tylko w ścisłym porozumieniu z przedstawicielami Rad Wydziału ale również z Wydziałem „Język Obce”.

Uwzględnić należy, za przykład, że dążone dotychczas niewielką uwagą piśmiennictwo i wydawnictwa informacyjne, nabierają znaczenia ze względu na znajomość języków obcych. Przygotowanie dodatkowych przewodników języko-

wych i słowników oraz wydawnictw ogólnoinformacyjnych z zakresu geografii gospodarczej powinno być tak samo zrozumiałe jak informacja o sieci biblioteczno-informacyjnej danego kraju.

— Rozszerzenie szkolenia użytkowników na zakresy (specjalności) naukowe i na zespoły badawcze.

Pojawieniu się pracowników informacji naukowej z danej gałęzi wiedzy przypisujemy dlatego tak wiele znaczenia, ponieważ: 1) reprezentowane są wszystkie grupy użytkowników (nauczyciele akademicy, starsi asystenci, asystenci, studenci prowadzący pracę naukowo-badawczą; 2) występuje zwiększenie mocy obowiązującej (autorytatywności) ustaleń dzięki obecności kierownika (kierownika specjalności naukowej lub kierownika tematów naukowo-badawczych); w ten sposób jednocześnie docierają do wszystkich pracowników wskazania dotyczące organizacji w zespole danej specjalności naukowej lub w zespole naukowo-badawczym lub dotyczące prezentowania nowych możliwości.

— Zastosowanie nowych form zajęć i ich ściślejsze ukształtowanie między pracownikami biblioteki i studentami poprzez obejmowanie patronatu grup związkowych nad socjalistycznymi kolektywami studentckimi i nad studenckimi kolektywami naukowo-badawczymi.

— Wykorzystanie możliwości, jakie daje polityka kulturalna i polityka naukowa, w szczególności propaganda informacji i kontakty z publicznością dla wprowadzenia w życie postulatu Sekretariatu z 12.12.1984...” za pośrednictwem piśmiennictwa przekazywać wartości i ideały socjalizmu, kształtować je i wpajać...”

Ścisłe powiązanie propagowania informacji i szkolenia użytkowników znajduje swój wyraz w takich tematach wystaw jak: „Biblioteka twoim partnerem w racjonalnym studiowaniu”. „Studenci i dyplomanci w procesie naukowo-badawczym — od sprawdzianów i prac dyplomowych do praktycznego zastosowania w zakładach pracy”, które już zostały z dużym powodzeniem udostępnione.

Obok działalności wystawowej i imprezowej (pielęgnacja dziedzictwa historycznego i tradycji, historia techniki, akcentowanie osiągnięć szczytowych z punktu widzenia polityki społecznej i kulturalnej, wystawy połączone ze sprzedażą, imprezy organizowane przez wydawnictwa), której zadaniem jest wywieranie dodatniego

wpływu na rozwój osobowości wszystkich studiujących osób, mimo często występującego braku dostatecznej ilości czasu na szkolenie użytkowników, należy zwracać uwagę na możliwości w zakresie użytkowania i usług dalszych bibliotek (to ostatnie jest ułatwione przez folder Wspólnoty Kooperacyjnej Bibliotek Lipskich).

Dotarcie do tych wszystkich celów wymaga z konieczności stałego podnoszenia kwalifikacji wszystkich bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej z różnych specjalności, uczestniczących w szkoleniu użytkowników. Należy do tego przede wszystkim przyswajanie wiadomości z zakresu pedagogiki bibliotekarskiej, których przekazywanie winny wziąć na siebie bibliotekarskie szkoły zawodowe lub Ośrodek Metodyczny w ramach zajęć organizacyjnych w Gotha.

Ale również takie łatwe do zrealizowania formy jak udział w wykładach wprowadzających danego wydziału, pozyskiwanie wybitnych pracowników naukowych danej uczelni do wykładów, między innymi z dziedziny mikroelektroniki, nauczania za pomocą komputera (pamięci z daną się adresować treścią CAD/CAM), tudzież poczynania związane z podnoszeniem

kwalifikacji i odnoszące się do miejsca pracy, na przykład prezentacja nowych wydawnictw informacyjnych, winny znaleźć w przyszłości jeszcze intensywniejsze zastosowanie.

Duże znaczenie przypada regularnym zjazdom, sympozjom oraz wymianom doświadczeń ze strony pracowników uczestniczących w szkoleniu użytkowników, aby zapewnić jednolity, odpowiadający wysokim wymaganiom naukowym i ekonomicznym poziom na wszystkich zajęciach dydaktycznych (ewentualnie hospitacje Dyrektora względnie jego zastępcy).

Dwa razy rocznie obraduje się na konferencji służbowej u Dyrektora o stanie i problemach szkolenia użytkowników i ocenia się jakość dokumentacji, wykorzystywanej do wykładów, przykładów, ćwiczeń i przezroczcy. Pozostanie to tak samo nierozdzieloną częścią składową naszej przyszłej działalności kierowniczej jak wymiana doświadczeń i materiałów z współdziałającymi z nami bibliotekami radzieckimi, polskimi i węgierskimi.

Dr W Jäschke
Dyrektor Biblioteki
Wyższej Szkoły Technicznej
w Lipsku

NA OBCZYŻNIE

Z książką emigracyjną, z książkami wydanymi przez Polonię zetknął się niemal każdy. Choćby w wypożyczalni biblioteki oświatowej, gdzie przetrwały nieliczne egzemplarze, albo w księgarni, gdyż i tam pojawiają się w ostatnich latach niektóre edycje. Dawne i współczesne wydawnictwa spoczywają w zbiorach bibliotek naukowych i kolekcjach bibliofilskich, nie mała też liczba książek znajduje się w obiegu czytelnictwem.

Polska książka wydawana poza granicami kraju jest zjawiskiem znaczącym nie tylko pod względem ilościowym. Wystarczy sięgnąć do rejestrów statystycznych i bibliotecznych (choć często niepełnych) a okaże się wówczas, że dorobek emigracyjnych i polonijnych księgarzy i drukarzy jest imponujący. O roli, jaką książki przez nich wydane odegrały, i odgrywają nadal w kulturze polskiej, pisanie w tym miejscu wydaje się zbędną pedanterią.

„Ubogi jakościowo katalog literatury poświęconej księgarstwu, drukarstwu i wydawnictwom polskim na obczyźnie pozostaje w wyraźnej sprzeczności nie tylko z ich poważną rolą i osiągnięciami, ale i bogatymi źródłami do tego tematu”. Zdanie to wyjąłem z pracy Andrzeja Kłossowskiego pt. „Historia książki polskiej za granicą. Problemy badawcze” (Warszawa 1980), przynoszącej m. in. erudycyjny przegląd literatury przedmiotu oraz indeks tematów, jakie spotkały się z zainteresowaniem wśród nielicznych zresztą, badaczy pracujących w kraju i za granicą.

Andrzeja Kłossowskiego znam jako autora monografii o Władysławie Mickiewiczu — księgarzu i wydawcy emigracyjnym — oraz licznych artykułów, studiów, rozpraw, poświęconych księgarzom, drukarzom i wydawcom polskim, którzy działali poza krajem w okresie ostatnich dwu stuleci. Prace te zostały w większości rozproszone w specjalistycznych czasopismach i wydawnictwach bibliologicznych, bądź opublikowane w niskonakładowych wydaniach, z natury rzeczy trudno dostępnych dla nieprofesjonalistów. Nic dziwnego, iż z zainteresowaniem oczekiwałem książki tego autora, która miała być zbiorem szkiców o księgarzach i drukarzach polskich na obczyźnie, napisanej w sposób popularny, zapowiadanej przez „Ossolineum” jako jeden z tomów serii „Książek o Książce”. Książka¹ wyszła w nakładzie 10 tys.

egzemplarzy i szybko zniknęła z półek księgarń. Mogłoby wydawać się, że nakład powinien zaspokoić potrzeby czytającej publiczności. Trzeba jednak pamiętać, że seria trafia przede wszystkim do bibliotek, gdzie wprawdzie książki są dostępne, ale na ogół czytelnik rzadko sięga (rzadko też odnajduje) do działu literatury księgoznawczej.

Toteż zdaje się celowe odnotowanie tej cenniejszej pracy właśnie w piśmie, które w dalszej i bliższej przeszłości wiele miejsca poświęciło zagadnieniom książki emigracyjnej. Zamiarem recenzenta jest zachęta do lektury — bogatej w wartości poznawcze — oraz do własnych penetracji, jeśli nie badawczych, to czytelnictw, gdzie książka A. Kłossowskiego będzie nieocenionym przewodnikiem.

Książkę zacząłem czytać „od środka”, a ściślej — od rozdziału pt. „Niespełnione ambicje i marzenia”. Bohaterem szkicu jest Paweł Rhode — księgarz i wydawca polskich książek pracujący w Lipsku w drugiej połowie XIX w. Dlaczego o tym wspominam? Otóż z tą postacią wiązały się moje zainteresowania dziejami książki emigracyjnej. Zaczęło się to 5 listopada 1975 r., kiedy w uroczystym wnętrzu nieistniejącej już Mansardy bibliofilskiej w Łodzi Andrzej Kłossowski mówił (i demonstrował książki) o nieznanym księgarzu polskim z Lipska. To, może zbyt osobiste wspomnienie winien jestem autorowi, któremu zawdzięczam swoje penetracje księgoznawcze, choć poszły one w nieco odmiennym kierunku.

Przypomnienie wydarzenia sprzed 10 lat pozwala także na podpatrzenie warsztatu autora książki. Nie została ona napisana na konkretne zamówienie. Przeciwnie, szkice — rozdziały powstawały w różnym czasie, w miarę gromadzenia i opracowania materiałów, i były publikowane już wcześniej. Teraz, przejrzone, uzupełnione, zostały ponownie przygotowane do druku.

Pierwszy rozdział zawiera zwięzłą historię książki polskiej na obczyźnie. Druki tłoczone przez Polaków, lub w inny sposób związane z Polską pojawiły się tam już u progu rozwoju sztuki typograficznej. Węższy zasięg chronologiczny tej historii wyznaczają ostatnie lata XVIII stulecia. W 1792 r. J. U. Niemcewicz wyda-

je w Wiedniu dwa utwory polityczne: „Na hersztów targowickich” oraz „Fragment biblii targowickiej”. W rok później z drukarni w Metz wychodzą „Uwagi o ustanowieniu i upadku Konstytucji 3 maja 1791 r.” Książki wydawane staraniem emigrantów miały wpływać na kształtowanie opinii publicznej Europy i świata, a nade wszystko miały docierać do kraju i do rodaków rozproszonych za granicą. Pod tym względem niewiele zmieniło się, a dzieła dzisiejszy dopisuje nowe karty historii, którą autor książki zamyka przywołaniem Instytutu Literackiego w Paryżu.

Snując opowieść o losach książki polskiej na obczyźnie autor prowadzi nas do galerii portretów pracowników książki — bohaterów dalszych szkiców. Jest ich osiem i są to portrety zbiorowe — postaci tytułowa jest przedstawiona na tle działań podejmowanych w tym samym miejscu, lub w tym samym czasie przez innych Polaków. Autor rekonstruuje pogmatwane często biografie, pisze o ludziach i stworzonych przez nich instytucjach, najwięcej jednak pisze o książce. Nie jest sprawą przypadku, że losy ludzi i losy książek spletają się ze sobą.

A oto główni bohaterowie szkiców: Książę Gabriel Ogóński, bratanek Michała Kleofasa, żołnierz Napoleona, na emigracji — introligator w Paryżu. Bolesław Maurycy Wolff, najpierw subiekt, a w końcu właściciel największego przedsiębiorstwa wydawniczego w Petersburgu, Stanisław Kraków, właściciel największej i najnowocześniejszej drukarni i wytwórni klisz cynkotypowych w Paryżu. Władysław Dyniewicz, zaczął jako mechanik, by dorobić się księgarni i wydawnictwa w Chicago. Władysław Opaliński i jego The Polish Book Importing Co. w Nowym Jorku, który bibliobusem docierał do skupisk polonijnych w całych Stanach Zjednoczonych. Wreszcie Julian Marchlewski, „niecodzienny wydawca” w Monachium. Końcowy szkic zatytułowany „Magister Typographus, Niedźwiadek i inni” został poświęcony drukarzom — artystom. Magister Typographus to Samuel Tyszkiewicz, pracujący we Florencji, a w latach II wojny światowej w Nicei. Inni to Anatol Girs (o którym A. Kłossowski napisał osobną książkę: „Anatol Girs — artysta książki”, Warszawa 1984). Franciszek Pro-

chaska, Franciszka Weinks-Themerson, Krystyna i Czesław Bednarczykowie, Stanisław Piaskowski, Bronisław Kamiński, Paul Peter Piech, Marek Łączyński. Wszyscy oni pracowali, i pracują nadal, na polu tworzenia książki pięknej, bibliofilskiej, kultywują najlepsze tradycje sztuki typograficznej i drukarskiego rękodzieła. Na Zachodzie, gdzie ruch ten powstał i gdzie współcześnie przeżywa duży rozkwit, drukarnie takie określane są mianem „private presses”. (Brak polskiego terminu, jak i samego zjawiska w warunkach krajowych. Do tradycji „private presses” nawiązują niektórzy artyści — drukarze, ale działają oni w ramach instytucji). Wysoko w hierarchii światowej ruchu „private presses” znajduje się tytułowy Niedźwiadek — Stanisław Gliwa, wydawca i drukarz pięknych książek i druków akcydensowych. Wiele książek Gliwy dociera do kraju. Dodajmy na marginesie, że S. Gliwa, choć nie pisze swoich książek, jest autorem pięknych i mądrych listów adresowanych do rodaków na całym świecie, a wiele z nich do znajomych i przyjaciół w kraju. Pewien bibliofil — dodajmy tylko — edytor jedynej w Polsce prywatnej serii wydawniczej — sformułował (publicznie) projekt wydania drukiem tych listów. Jeśli zapowiedź doczeka się realizacji, będzie to książka fascynująca. (Recenzent chętnie udostępni swoje autografy).

Książka Andrzeja Kłossowskiego liczy tylko 378 stron i z pewnością nie wyczerpuje tematu. Wiele zagadnień zostało ledwie zasygnalizowanych, o innych informuje tylko notatka bibliograficzna z wskazaniem literatury przedmiotu (n.b. A. Kłossowski jest autorem piątej części wymienionych tam opracowań), wreszcie niektóre tematy zostały całkowicie pominięte, jak choćby historia i dzień dzisiejszy bibliotek i innych zbiorów polskich, zagadnienia czytelnictwa, bibliofilstwa. Rejestr ten można mnożyć, ale są to już tematy innych, nienapisanych jeszcze książek.

Przypis

¹ Andrzej Kłossowski: Na obczyźnie. Ludzie polskiej książki. Wrocław: „Ossolineum”, 1984 (Książki o Książce)

Biblioteki

Małgorzata DZIERŻAK
Biblioteka Uniwersytecka
w Poznaniu

W OPTYCE PRZYSZŁOŚCI...

Stan obecny i perspektywy rozwoju Biblioteki Narodowej w Paryżu

Lata osiemdziesiąte dwudziestego stulecia. Zbliżający się koniec wieku. Wieku rozbitego atomu, rozszczepionego światła, podróży międzyplanetarnych oraz technicyzacji podbijającej świat i wdzierającej się w codzienność życia. Postęp we wszystkich dziedzinach działalności człowieka. Niespotykana dotąd ilość informacji powstających, przechowywanych, poszukiwanych i przekazywanych.

Czy tradycyjna biblioteka będąca miejscem gromadzenia, przechowywania i udostępniania książek może pełnić swą rolę w jednakowym stopniu w końcu wieku dwudziestego, tak jak czyniła to w stuleciach poprzednich? Czy w obecnej erze mnogości informacji, postępującej automatyzacji i komputeryzacji wielu dziedzin życia, biblioteka może pozwolić sobie na luksus tradycyjnych metod pracy: ręcznego katalogowania, wyszukiwania potrzebnych informacji w tysiącach pracowicie zakładanych kartek, polegania na pamięci bibliotekarza?

Czy nowoczesna biblioteka będąca już właściwie ośrodkiem informacji naukowej może pozwolić sobie na uniwersalność, czy powinna raczej skoncentrować się na doskonale prowadzonej działalności podstawowej?

A jeśli postawić na postęp, to w jakim czasie, jaką drogą i w jakim zakresie, aby pochopnie nie poddać skarbnicy kultury duchowej narodu bezdusznym rządom maszyny?

Nad tymi i wieloma innymi nasuwającymi się pytaniami próbujemy się zastanowić analizując stan obecny, a także perspektywy rozwoju Biblioteki Narodowej w Paryżu na tle sieci bibliotek francuskich oraz jej wielkich odpowiedników zagranicznych: British Library, Library of Congress i Biblioteki Narodowej Kanady.

Poniższe rozważania oparte są w głównej mierze na zaprezentowanym w nr 4/1985 Livres Hebdo z 21.01.1985 referacie przygotowanym przez trzech uczniów ENA (Ecole National d'Administration — Państwowa Szkoła Administracji) na temat obecnych problemów i perspektywy rozwoju Biblioteki Narodowej, a także na, będącym niejako odpowiedzią na pytanie zawarte w referacie, artykule Françoise Finelli i Serge Salomon opublikowanym w Bulletin des Bibliothèques de France z 1985 r. T. 30 nr 2.

Początki zbiorów Biblioteki Narodowej tworzyły księgozbiory królewskie Karola Wielkiego i Karola V — po ich

śmierci rozproszone. Następnie biblioteki w Blois i Fontainebleau Franciszka I przeniesione do Paryża w czasie panowania Karola IX i znacznie powiększone przez Ludwika XIV i Colberta. Zanim znalazły pomieszczenie przy ulicy Richelieu, w dawnym pałacu Mazarina oraz hotelach Chivry i Tuboeuf w XVIII wieku, zbiory przenoszone były wielokrotnie z Luwru, Blois i Fontainebleau na ulicę de la Harpe, Vivienne i hotelu Nevers (Larousse, s. 119).

Rozrastające się zbiory biblioteczne wymagały ciągłego modernizowania i rozszerzania powierzchni. Proces ten nie został zakończony do dnia dzisiejszego. O tym, że Biblioteka nie trzyma się uparcie starych murów świadczy przeniesienie wielu działów do Provins, do Wersalu i do Awinionu. Kolejne przemieszczenia planowane są do Saint-Lizier, do Marne-la-Vallée i do Troyes. Poza tym przygotowuje się około 18 000 m² powierzchni w tak zwanym „kwadracie Vivienne”, który stanowi 30% powierzchni całej Biblioteki, a

znajdą w nim pomieszczenia działu konserwacji i służby informacyjne.

Wszystkie te przedsięwzięcia okazują się jednak zbyt małe i spóźnione w stosunku do wzrastających potrzeb Biblioteki i różnorodności jej zainteresowań (Pepy, Bouyeure, Laurent, 1985:4).

Na strukturę bowiem Biblioteki Narodowej składa się osiem głównych działów:

- 1) **Akcesja** — centralizacja źródeł wpływu (egzemplarz obowiązkowy i inne);
- 2) **Druki** — konserwacja i udostępnianie wszystkich dzieł drukowanych (samodzielnych wydawniczo, ciągów dalszych, czasopism) wydanych we Francji — z wyjątkiem części zbiorów udostępnianych w czasopiśmie — i druków zagranicznych;
- 3) **Czasopisma** — udostępnianie roczników bieżących i lat poprzednich;
- 4) **Mapy i plany, zbiory geograficzne;**
- 5) **Grafika** — rysunki, fotografie, ilustrowane kartki pocztowe, reprodukcje;
- 6) **Rękopisy łacińskie, greckie, francuskie, wschodnie;**
- 7) **Medalierstwo** — monety, medale, kamie, biżuteria, ceramika;
- 8) **Muzyka** — partytury rękopiśmienne i grawerowane, manuskrypty, dzieła muzykologiczne drukowane, w skład tego oddziału wchodzi też Biblioteka Opery i Konserwatorium Muzycznego (Larousse, s. 120).

Biblioteka Narodowa jest więc konglomeratem przeróżnych działów. Jej zainteresowania koncentrują się nie tylko na drukach, ale również na takich przedmiotach jak medale, monety, kostiumy teatralne, filmy, kasety. Rządzącością są w chwili obecnej biblioteki światowe, które jednoczyłyby tyle odmiennych elementów.

Ożywiana prawdziwą troską o zachowanie stanu istniejącego, Biblioteka Narodowa przekształcała się stopniowo w muzeum, wideotekę, fototekę, ośrodek dokumentacji sztuk teatralnych, fonotekę, w momencie gdy powinna unikać rozpraszania środków jakim dysponuje, albowiem nowe, specjalistyczne oddziały pochłaniają znaczną część dynamizmu instytucji.

Badający stan aktualny i możliwości rozwoju Biblioteki Narodowej uczniowie Państwowej Szkoły Administracji postulują wprowadzenie następujących zmian, a więc reorganizację struktury BN:

— oddział Arsenau, który stanowi samodzielną bibliotekę powinien uzyskać autonomię, również bibliotekę Opery i Konserwatorium Muzycznego powinny być związane z instytucjami którym służą;

— Biblioteka Narodowa mogłaby skorzystać z przykładu Biblioteki Brytyjskiej, która w chwili oddzielenia się w 1973 r. od British Museum pozostawiła mu swój gabinet medalierstwa i grafiki. W czasach gdy powiększa się Luwr można by było pomyśleć o znalezieniu w nim miejsca dla tych zbiorów;

— Fonoteka Narodowa mogłaby zostać podniesiona do rangi samodzielnej instytucji, a zarząd oddziału sztuk teatralnych być powierzony Dyrekcji Teatru i Ministerstwu Kultury;

— jeśli chodzi o zbiory audiowizualne, to ich przechowywanie i udostępnianie wymaga takich środków technicznych, że aż trudno zrozumieć, dlaczego właśnie Biblioteka Narodowa zaangażowała się w to przedsięwzięcie.

Ujednoczenie działów, a więc wybór określonego kierunku wydaje się być koniecznością w świecie coraz bardziej zawężających się specjalizacji i nie zwiększających się nakładów budżetowych, „Stara dama” z ulicy Richelieu musi zrozumieć, że nadszedł czas „aggiornamento” (Pepy, Bouyeure, Laurent, 1985:4).

Jeśli spojrzymy obecnie na British Library, która dokonała całkowitego przeorganizowania swojej struktury w 1973 r. świadomie koncentrując się na wybranych kierunkach działalności: drukach i rękopisach, stwierdzimy, że przeżywa ona w tej chwili swój renesans.

Trzeba jednocześnie przyznać, że możliwości finansowe bibliotek anglosaskich są znaczne. Następujące zestawienie daje obraz dysproporcji w kredytach przyznawanych Bibliotece Narodowej i jej odpowiednikom za granicą:

w milionach franków	Biblioteka Kongresu Waszyngton	Biblioteka Brytyjska Londyn	Biblioteka Narodowa Kanady Quebec	BN	
				1981	1984
Budżet ogółem	641	477	83	166	265
Personel	3 014	2 054	500	1 207	1 268

Źródło: Raporty roczne 1980—1981 i dane budżetowe 1984 (Pepy, Bouyeure, Laurent, 1985:4).

Okaleczenie Biblioteki Narodowej okazuje się dość znaczne, zwłaszcza gdy porówna się ją z Biblioteką Brytyjską, a to porównanie jest uzasadnione.

Te dość znaczne nakłady finansowe, ale także odwaga i bezkompromisowość pozwoliły dość wcześnie bibliotekom anglosaskim wprowadzić automatyzację i informatyzację zbiorów bibliotecznych, a także unowocześnić metody pracy personelu oraz zabezpieczania i konserwacji księgozbioru.

Plany ratowania zbiorów British Library i Library of Congress zostały ogłoszone i wprowadzone w życie ponad 10 lat temu. Proces informatyzacji został całkowicie zakończony. Blaise, baza danych bibliograficznych British Library zawiera wszystkie publikacje brytyjskie wydane po 1958 r. i wszystkie publikacje amerykańskie — od 1968 r. Siedemdziesiąt dwie największe biblioteki Wielkiej Brytanii tworzą swój własny katalog bezpośrednio na bazie systemu Blaise, a jedna trzecia wydawnictw zostaje zarejestrowana przed ich publikacją we współpracy z wydawcą.

Jeśli chodzi o Bibliotekę Kongresu i Bibliotekę Narodową Kanady — całkowicie zamknęły swe katalogi ręczne w 1980 r. W Waszyngtonie w 1982 r. otwarto James Madison Memorial Building, trzeci wielki budynek Biblioteki Kongresu, który pomieści 3 300 zatrudnionych. A nowa Biblioteka Brytyjska, której budowę rozpoczęto w 1982 r. w pobliżu dworca St. Pancras, będzie rozciągała się na powierzchni ok. 200 000 m²! (Pepy, Bouy-eure, Laurent, 1985:4).

Tak więc proces informatyzacji największych bibliotek świata został już zakończony, natomiast Biblioteka Narodowa w Paryżu rozpoczęła to ogromne przedsięwzięcie dopiero w 1981 r. w nadziei dysponowania zautomatyzowaną bazą danych bibliograficznych w latach 1985—1986.

Wprawdzie „historia” automatyzacji w Bibliotece Narodowej liczy już 10 lat, bo pierwszy system został uruchomiony w 1975 r., ale z założenia ograniczony został do informatyzacji Bibliographie de la France-Livres, a celem jego było wydawanie dwumiesięcznych zeszytów, a następnie fizyczne rozpowszechnianie wśród bibliotek włączonych do systemu CANAC (Catalogue national centralisé — scentralizowane katalogowanie narodowe). System ten okazał się bardzo niedoskonały. Wkrótce zanotowano starzenie się pro-

gramu i sprzętu. Koniecznym więc okazało się powtórne przemyślenie podstaw informatyzacji, a więc przede wszystkim:

— zdobycie całkowitej samodzielności w dziedzinie informatyzacji,

— stworzenie bazy bibliograficznej służącej Bibliotece Narodowej i innym bibliotekom Francji.

Świadoma trudności, jakie będzie musiała przezwyciężać, Biblioteka Narodowa zdecydowała się na działania ostrożne i etapowe, mając na uwadze w procesie informatyzacji Biblioteki jego związek z możliwościami organizacyjnymi instytucji i środowiskiem ludzkim. Najważniejsze etapy tego procesu to:

— opracowanie schematu dyrektyw informatycznych (październik 1981—czerwiec 1982), który naszkicował rozwiązanie całości i sprecyzował jako zadanie pierwszoplanowe realizację w ciągu 5 lat systemu zarządzania bibliograficznego książkami i czasopismami, później innymi dokumentami, wpływającymi do Biblioteki drogą egzemplarza obowiązkowego, kupna, darów i wymiany;

— utworzenie pakietu zadań funkcjonalnych i technicznych systemu bibliograficznego, napływ ofert, ich selekcja oraz ostateczny wybór kanadyjskiego systemu CEAC z udziałem francuskiego towarzystwa SEMA (październik 1982—październik 1983);

— przystosowanie oprogramowania GEAC na potrzeby systemu bibliograficznego Biblioteki Narodowej (od kwietnia 1984);

— określenie nowej struktury działów Biblioteki, których dotyczy proces informatyzacji i nowa organizacja pracy związana z całkowicie zautomatyzowanym katalogowaniem (rok 1984) (Finelli, Salomon, 1985:2).

GEAC

System zarządzania bibliotekami GEAC jest systemem zintegrowanym, zawierającym wszystkie konieczne do zarządzania biblioteką moduły. Niemniej jednak Biblioteka Narodowa trzymając się wyznaczonych priorytetów zainteresowała się jedynie modułami katalogowania i zapytań, na rok 1986 planując zapoznanie się z modułami gromadzenia i wypożyczania. Biblioteka Narodowa musiała ponownie —

zgodnie ze swoimi potrzebami zdefiniować najważniejsze zadania modułu katalogowania. Rozbudowy dokonywano w połączeniu ze Smithsonian Institute w Waszyngtonie. Zainteresowanie systemu operacyjnego w Bibliotece Uniwersytetu w Waterloo w Kanadzie zaplanowano na koniec 1985 r., a jego wprowadzenie na rynek przez towarzystwo GEAC jako oprogramowanie katalogowania na początek 1986 r.

W chwili uruchamiania systemu, w jesieni 1985 r., baza bibliograficzna liczyła około 350 000 opisów bibliograficznych i ponad 220 000 opisów indeksowych. Po upływie dwóch lat baza danych powinna zawierać około 1 000 000 opisów bibliograficznych sięgających roku 1970 i około 500 000 opisów indeksowych.

W końcu roku 1985 miało funkcjonować na terenie Biblioteki około stu urządzeń końcowych, większość służąca katalogującym, a około dziesięciu przeznaczonych dla czytelników. W końcu 1987 r. liczba ta ma się zwiększyć do około dwustu terminali podłączonych do bazy, a obsługujących wszystkie punkty Biblioteki. Celem systemu zarządzania bazą danych Biblioteki jest:

— zapewnienie spójności bazy jako najistotniejszego składnika jakości bibliograficznej;

— oddanie do dyspozycji użytkownika skutecznego, a jednocześnie giętkiego narzędzia ergonomicznego;

— stworzenie takiego zabezpieczenia systemu, aby zapewniona była odpowiednia jakość bazy.

(Finelli, Salomon, 1985:2)

Nie zagłębiając się w szczegółowe przedstawianie aspektów technicznych i organizacyjnych nowego systemu, skoncentrujemy się na omówieniu znaczenia procesu informatyzacji w BN, przeszkód w jego realizacji, a także możliwości rozwoju.

System opiera się na zarządzaniu jedną, scentralizowaną bazą danych obsługującą wszystkie działy, stawiając dzięki temu informację bibliograficzną do natychmiastowej dyspozycji użytkownika (katalogującego lub czytelnika). Dotychczas praca polegała — przeciwnie — na lokalnym, ręcznym, a więc powolnym zarządzaniu rozmaitymi kartotekami. Obecnie system przejmuje na siebie pewne prace wykonywane ręcznie, a także dystrybucję informacji. Tak jak dotychczas poszczególne działy były niejako właścicielami pewnych informacji zawartych w prowadzonych przez nich kartotekach, tak obecnie, dzięki systemowi, wszystkie informacje będą do dyspozycji wszystkich zainteresowanych w jakimkolwiek punkcie Biblioteki.

Wprowadzenie systemu umożliwi większą integrację prac, gdyż jeden katalogujący będzie miał możliwość dotarcia do wszystkich haseł autorskich w czasie katalogowania rejestracyjnego (opisowego), a w dalszej perspektywie umożliwi integrację katalogowania rejestracyjnego i analitycznego dzięki możliwości jednoczesnego dotarcia do haseł przedmiotowych.

Zastosowanie systemu ułatwi czytelnikowi wyszukanie dokumentu, jeśli ma do dyspozycji tylko bardzo skromne dane: numery identyfikacyjne (numer opisu, ISSN, ISBN, numer wpływu, itd.), hasło autorskie lub tytułowe, nazwę wydawcy lub znaczące wyrazy tytułu, wskazówki klasyfikacyjne lub znak miejsca (sygnaturę). Może dowolnie przechodzić przez różne sfery opisu otrzymując wszystkie żądane informacje uzupełniające, jak np. spis wszystkich pozycji serii wydawniczej na bazie jednego tylko tytułu tej serii, wszystkie możliwe odsyłacze oraz informacje występujące w opisie o wyższym stopniu szczegółowości. Użytkownik może dowolnie manipulować danymi na ekranie wyszukując coraz większą ilość informacji bez konieczności ponawiania hasła początkowego.

Te same ułatwienia znajdzie w swej pracy katalogujący, zarówno w toku opracowania dokumentu, kontroli poprawności powstałego opisu pod względem jego zawartości i spójności, jak również w procesie wyszukiwania dodatkowych informacji o opracowanym dokumencie.

Biblioteka Narodowa przewiduje wiele trudności w uruchomieniu i pełnym wykorzystaniu systemu. Przeszkodą może być samo centrum proponowanego systemu GEAC, które zostało poważnie zmodyfikowane w celu przystosowania do potrzeb Biblioteki. Następnym utrudnieniem może okazać się jednoczesność uruchamiania systemu, nowa lokalizacja działów informacyjnych, nowa struktura i organizacja pracy, zmiana jej metod oraz konieczność szybkiego przeszkolenia około 150 osób (Finelli, Salomon, 1985:2).

Planowany kalendarz automatyzacji Biblioteki Narodowej przedstawia się następująco. Począwszy od „czasu zero”, czyli daty sprawdzenia systemu (15 października 1985), będą automatyzowane kolejno następujące sektory:

— „czas zero”: kartoteki indeksowe (autor, temat), suplement II (publikacje urzędowe), ciąg wydawnictw zwartych obcych (katalogowanie rejestracyjne i analityczne (adnotowane);

— „czas zero” + 4 miesiące: ciąg wydawnictw zwartych francuskich (Egzemplarz Obowiązkowy, Bibliografia Francji, indeksowanie tematyczne);

— „czas zero” + 6 miesięcy: ciąg periodyków francuskich i obcych.

Dalszy rozwój systemu przewidywany jest jeszcze w 1986 r. Będzie polegał w pierwszym rzędzie na odzyskaniu opisów zamieszczonych w Nouveau Catalogue Général z lat 1970—1979, na rozszerzeniu systemu na inne typy dokumentów (płyty, ryciny, mapy i plany, starodruki) oraz wejściu użytkownika do pomieszczeń katalogowania, gdzie — wspomagany przez personel — będzie mógł korzystać z urządzeń końcowych komputera danych mu do dyspozycji. W dalszej kolejności system zostanie rozszerzony na zarządzanie Egzemplarzem Obowiązkowym, kupnem oraz centrum wypożyczeń.

Jednocześnie baza danych dostarczać będzie różnorodnych informacji: do bibliografii bieżących, Bibliografii Francji i jej suplementów, wykazów nabytków, fiszek przeznaczonych do rozpowszechniania w sieci bibliotek, mikrofilm z katalogu głównego oraz taśmy wymiany w UNIMARC (Finelli, Salomon, 1985:2).

MARC BROTHERS

Format jest to taka struktura informacji bibliograficznej, która pozwala na jej wykorzystanie informatyczne.

Pierwszy format został zdefiniowany w Stanach Zjednoczonych w 1964 r. i nazwany MARC (Machine readable cataloguing — katalogowanie czytelne dla maszyny). Stopniowo inne kraje zostały zmuszone do zdefiniowania formatów analogicznie do struktury MARC, ale uwzględniających charakterystyczne cechy własnych reguł katalogowania i specyfikę potrzeb. Dzięki temu w latach 70-tych rozkwitła cała seria formatów typu MARC: CAN MARC w Kanadzie, UK MARC w Wielkiej Brytanii, INTERMARC we Francji itd. Szybko stwierdzono, że różnice w formatach były tak znaczne, że stawiały pod znakiem zapytania wszelką wymianę bibliograficzną ze względu na duży koszt konwersji. Dlatego IFLA zmuszona była przejąć inicjatywę i zdefiniować format wymiany międzynarodowej UNIMARC. Każdy kraj lub instytucja mają prawo używać na potrzeby wewnętrzne takiego formatu, który odpowiada im najbardziej, ale zgodnie z programem IFLA żąda się, aby

UNIMARC był stosowany jako format międzynarodowej wymiany informacji bibliograficznej.

Biblioteka Narodowa dokonała przeglądu formatu INTERMARC, który był wykorzystywany do opracowania opisów w Bibliographie de la France-Livres od 1975 do 1984 r. Wszystkie rozwiązania UNIMARC zostały w miarę możliwości zastosowane, niemniej jednak konieczne okazało się zachowanie pewnej specyfiki INTERMARC związanej z regulami i praktyką katalogowania francuskiego.

Na koniec 1985 r. planowano w Bibliotece Narodowej rozpoczęcie wytwarzania taśm wymiany w UNIMARC (Finelli, Salomon, 1985:2)

Wydawałoby się więc, że dzięki tak pomyślanemu procesowi automatyzacji Biblioteka Narodowa będzie mogła nawiązać szybki kontakt z innymi bibliotekami w kraju i za granicą, udostępniając swą bazę danych w celu konsultacji i transferu zawartych w niej informacji. Wydawałoby się również, że może stanowić francuskie centrum zbiorcze opracowywania dokumentów oraz być zachętą do przyjęcia podobnego systemu przez inne biblioteki, które — dysponując własnymi bazami danych — mogłyby tworzyć wraz z Biblioteką Narodową rozbudowaną sieć informacyjną.

Tymczasem okazuje się, że automatyzacja zaczęła być wprowadzana zbyt późno i zbyt ostrożnie, aby Biblioteka mogła spełniać ciągłe swą przewodnią rolę w sieci bibliotek francuskich i pozostać jedną z pięciu największych bibliotek świata. W chwili obecnej nawet personel Biblioteki Narodowej odnosi się bardzo sceptycznie do wprowadzonych zmian. Uruchomione środki okazują się zbyt małe w stosunku do zamierzonych prac. Sieć bibliotek we Francji — nie czekając na modernizację Narodowej — organizuje się coraz bardziej niezależnie od niej. Biblioteki uniwersyteckie przejęły od Biblioteki Narodowej administrowanie zbiorczym katalogiem narodowym periodyków i rozwinięły własną sieć wypożyczeń międzybibliotecznych. Dyrekcja Livres zamierza uczynić podobnie w sieci bibliotek publicznych tworząc regionalne ośrodki współpracy, którym jednocześnie zostały powierzone misje konserwacji zbiorów tych instytucji (Pepy, Bouyeure, Laurent, 1985:4).

Francja będzie już wkrótce wyposażona nie w jeden, lecz w cztery systemy: bazę danych Biblioteki Narodowej, bazę danych

wydawców skupionych wokół Koła Księgarzy (Cercle de la Librairie), sieć katalogową Libra dla bibliotek publicznych oraz sieć katalogową dla bibliotek uniwersyteckich (systemy Medicis i Sybil) (Pepy, Bouyeure, Laurent, 1985:4).

Zaczyna się również prowadzić ostrożne prace badawcze nad możliwościami koneksji systemu GEAC z innymi systemami francuskimi (Cercle de la Librairie) i obcymi (British Library). Celem ich jest stworzenie takich więzów pomiędzy systemami, aby powstała jednorodna sieć bibliotek francuskich w połączeniu z sieciami bibliotek za granicą (Finelli, Salomon, 1985:2).

Z całą pewnością należy więc stwierdzić, że biblioteka przyszłości chcąc być sprawnym i subtelnym aparatem badawczym — a takie są lub będą w najbliższej przyszłości oczekiwania użytkownika — musi pójść drogą nowoczesności

zrywając z tradycją średniowiecznego skryptu. Musi zastąpić maszyną wiele pracochłonnych czynności manualnych i powierzyć pamięci komputera nieograniczoną ilość napływających i ciągle się zmieniających informacji, pozostawiając twórcemu myśleniu człowieka rozwiązywanie problemów bardziej skomplikowanych, którymi, w praktyce bibliotek przyszłości, stanie się wyznaczanie celów, strategii, metod i środków działania, przewidywanie trudności w pracy systemu i sposobów ich przewyżczenia, w końcu nadzorowanie i kontrolowanie sprawności i skuteczności działania całego systemu informacyjnego.

Nazwanie biblioteki nowoczesnym systemem informacyjnym nie implikuje jednocześnie zbycia jej praw do miana skarbnicy pamiętek narodu i pozostanie dla nas i przyszłych pokoleń świadectwem istnienia bogatej myśli ludzkiej utrwalonej na papierze, taśmie, płycie.

BIBLIOGRAFIA

1. PEPY Guillaume, BOUYEURE Cyril, LAURENT Ambroise, Pour combler son retard la BN doit faire des choix (in:) Livres Hebdo R. 1985 nr 4 z 21.01.1985. ss. 70—73.
2. FINELLI Françoise, SALOMON Serge, La Bibliothèque Nationale en ligne (in:) Bulletin des Bibliothèques de France. T. 30:1985, nr 2, ss. 124—132.
3. Grand Larousse encyclopédique en dix volumes. (ed.) 1960 T. 2 ss. 119—120.

Wanda PINDLOWA
Kraków

Biblioteka Alliance College- wrażenia z pobytu w Stanach Zjednoczonych

Gdy znajdziesz się przypadkiem na drugiej półkuli w małym miasteczku Cambridge Springs w stanie Pennsylvania możesz wejść do Biblioteki znajdującego się tam College'u i od razu poczujesz się jak w domu. Otaczają cię bowiem polskie książki, na ścianach wiszą reprodukcje obrazów polskich malarzy i wycinanki łąwické, a w oszklonej gablocie płaszcz z gronostajami, dar rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Alliance College został założony przez Narodowy Związek Polaków w Stanach Zjednoczonych w roku 1912, jako wyraz ideałów i dążeń do utrzymania związków z ojczyzną przodków.

Głównym inspiratorem założenia Alliance College był Agaton Giller, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego i uczestnik Powstania Styczniowego z roku 1863. Stąd też emblemat powstańczy stał się godłem Szkoły.¹ Tradycje Polonii amerykańskiej sięgają prawie 400 lat. W roku bowiem 1608 przybyła pierwsza grupa, głównie rzemieślników polskich, do Jamestown Colony. Obecnie Polacy stanowią drugą co do wielkości grupę etniczną w Stanach Zjednoczonych i trudno się dziwić, że chcieli oni posiadać własną szkołę, taką szkołę, która miała by coś wspólnego z ich ojczyzną i która podniosłaby poziom edukacji emigracji polskiej.

Toteż 15 Konwent Narodowego Związku Polaków, który miał miejsce w 1903 r. w Wilkes-Barre w stanie Pennsylvania powołał Komisję Oświecenia w celu zorganizowania Szkoły Średniej (High school). Następnie członkowie Związku opodatkowali się, aby sfinansować to przedsięwzięcie. Formalnie College został więc otwarty w 1912 roku, a w roku 1915 dołączono doń jeszcze Instytut Technologiczny, zaś w roku 1924 tzw. College Młodszy. Ignacy Paderewski, znany pianista i mąż stanu, nadał pierwszy stopień i dyplom ukończenia szkoły już w roku 1916. College ma charakter koedukacyjny, a studia trwają w nim 4 lata. Po jego ukończeniu można otrzymać stopień „Bachelora”, który nie ma bezpośredniego odpowiednika w naszym nazewnictwie. Aby zostać magistrem, absolwent College'u musi jeszcze studiować rok lub dwa na uniwersytecie i napisać pracę magisterską.

W roku 1931, w połowie zimy, ogień zniszczył główny gmach College'u. Przedsięwzięto więc prace nad odbudową Szkoły i w bardzo pięknie położonym miejscu powstało szereg budynków, park oraz pomniki upamiętniające powstanie College i jego założycieli.

Leży więc Alliance College wraz ze swą Biblioteką w północno-zachodniej Pennsylvanii, 24 mile na południe od miasta Erie, trzeciego co do wielkości w tym stanie. Jest to mniej więcej połowa drogi pomiędzy Nowym Jorkiem a Chicago oraz 100 mil od Pittsburga, Cleveland i Buffalo.

Tzw. „campus”, czyli inaczej miasteczko studenckie wraz ze Szkołą, leży w miasteczku Cambridge Springs, które dawniej było znanym uzdrowiskiem a upadło wskutek pożaru. Miasteczko rozsiadło się w dolinie zwanej French Creek Valley. Tuż za budynkami College'u rozciąga się las i rzeka French Creek płynąca w bardzo głębokim wąwozie. W otoczeniu Szkoły jest więc bardzo dużo zieleni, krzewów, trawników, drzew i kwiatów. Poza tym wiele ptaków, często nie znanych w Polsce oraz wiewiórek. Jest więc dużo ciszy i spokoju, dobre warunki do pracy i wypoczynku, także dla uprawiania sportów. Ta cisza jest jednak przerywana co pewien czas głośnym gwizdaniem towarowej kolei przejeżdżającej przez sam środek miasteczka oraz syrenami pożarowymi. Trzeba bowiem pamiętać, że prowincjonalne budownictwo w Stanach Zjednoczonych jest przeważnie drewniane i pożary zdarzają się dość często. Krajobraz Pennsylvanii, zwłaszcza w okolicach Cambridge Springs jest pa-

górkowaty i przypomina nieco pejzaż podkrakowski. Dużo wokół pól uprawnych, bo też stan ten jest głównie rolniczy.

Biblioteka Alliance College zajmuje w kampusie obok głównego gmachu Szkoły zwanego Alliance Hall, centralne miejsce, posiada własny budynek i równie piękne otoczenie. Liczy ona około 100 000 jednostek zbiorów, ponad 100 miejsc czytelniczych i 1½ mili półek.

Zatrudnione są tu trzy osoby w pełnym wymiarze, a tylko dyżury sobotnie pełnią osoby w ramach prac zleconych.

Bibliotekę podzielono na 4 czytelnie. Na parterze mieszczą się zbiory w jęz. angielskim głównie z zakresu interesującego pracowników i studentów College'u zebrane w jednej czytelni połączonej z magazynem. Pozostałe czytelnie są rozwiązane podobnie. Regały z księgozbiorem i pomiędzy tym stoły dla czytelników. Druga czytelnia — to informatorium, z księgozbiorem informacyjnym, bieżącą prasą i czasopismami. Tu także znajduje się urządzenie do powielania, bardzo nowoczesne, zbiory mikrofilmów i przezroczycy, tutaj urządzone są też wystawki nowości. Wolny dostęp do półek w całym budynku pozwala na tak małe zatrudnienie. Czytelnicy odkładają książki wzięte z półek na odpowiednio wskazane miejsce, aby uniknąć pomyłek przy włączeniu ich na regały. Na pierwszym piętrze królują zbiory polskie. Polskie zbiory są ułożone według Klasyfikacji Biblioteki Kongresu. Prócz tego znajduje się tam tzw. „Pokój polski” z różnymi eksponatami związanymi z Polską oraz kilka małych magazynów i pracowni.

Zbiory te są różnego pochodzenia. Biblioteka kupuje książki i czasopisma zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i sprowadza z kraju. Fundusze na zakup ma jednak ograniczone, gdyż Szkoła ma wielkie trudności finansowe, więc naturalnie odbija się to na gromadzeniu zbiorów. Otrzymuje również Biblioteka dużo darów zarówno od Polaków mieszkających poza granicami naszego kraju, szczególnie w Stanach Zjednoczonych, jak i od bibliotek krajowych: Biblioteki Narodowej, Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie oraz od Biblioteki Jagiellońskiej. Niestety, polskie biblioteki muszą się liczyć z wzrastającymi kosztami przesyłek pocztowych i z trudnościami finansowymi. Biblioteka posiada również umowy z wydawnictwami Paryskiej Kultury i niek-

tórymi emigracyjnymi wydawnictwami londyńskimi, posiada więc komplet wydawanych przez te placówki materiałów. Kilka lat temu prasa polonijna i inne środki przekazu podały, że jeżeli ktoś posiada niepotrzebne książki polskie, to niech je przysyła do Biblioteki Alliance College. Spadła więc na tę placówkę lawina paczek z książkami i czasopismami najrozmaitszej wartości, a przede wszystkim częstokroć bardzo zniszczonymi, zanieczyszczonymi, co może grozić całemu księgozbiorowi. Z pewnością wiele z tych materiałów przedstawia dużą wartość, zwłaszcza wydawnictwa polskiej literatury, klasyków polskich wydane na emigracji, a także i te pisane przez emigrantów, i dla emigrantów. Między tymi darami zdarzają się całe kolekcje, jak np. dotycząca Szopena, zawierająca zarówno książki o tym kompozytorze w różnych językach, ale i nuty, a także kilkanaście albumów z wycinkami z prasy i fotografiami oraz notatkami kolekcjonera dotyczącymi życia i twórczości Szopena, koncertów wykonywanych przez różnych pianistów itp.

Jaki jest więc profil tej Biblioteki. Otóż nie rysuje się on zupełnie jasno. Niewątpliwie Biblioteka pełni przede wszystkim funkcje biblioteki uczelnianej, zatem gromadzone materiały odpowiadają profilowi College'u. Niektórzy pracownicy College'u chcieliby widzieć w tej Bibliotece ośrodek badań nad polską kulturą i literaturą i uważają, że należałoby pozyskać jak najwięcej literatury emigracyjnej i współczesnej wydawanej w kraju. Trudno ocenić jaką część emigracyjnej literatury polskiej posiada dziś omawiana Biblioteka, a także na ile reprezentatywna jest tam polska, krajowa produkcja wydawnicza. Sprawdzanie katalogów oferowanych do sprzedaży polskich książek krajowych przyniosło raczej wrażenie, że brakuje tam wielu pozycji, które wydawałyby się potrzebne. Tymczasem wspomniane biblioteki polskie prócz książek z zakresu literatury polskiej, historii i filozofii, często przesyłały również rozprawy o bardzo specjalnej tematyce, które wydawały się niezbyt przydatne w zbiorach Biblioteki Alliance College. Wiele osób spoza College'u zwraca się również do tej właśnie Biblioteki z pytaniami o Polskę współczesną, historię, gospodarke, kulturę i język. Interesują również czytelników, czy może bardziej użytkowników informacji, różne zagadnienia związane z geografją, folklorem, także ustalanie swego pochodzenia, herby, nazwy miejscowości itp.

Trzeba również nadmienić, że w Alliance College działa zespół pieśni i tańca „Kujawiaki” i jest on również użytkownikiem Biblioteki. Zespół ten jest zainteresowany folklorem: strojami, ludowymi pieśniami i to zarówno słowami jak i nutami, różnymi zwyczajami poszczególnych regionów polskich.

Biblioteka jest członkiem południowo-zachodniego systemu wypożyczeń międzybibliotecznych w Pensylvanii. Dzięki temu, stosunkowo szybko może dostarczyć swoim czytelnikom te materiały, których sama nie posiada. Trzeba tu dodać, że ta procedura sprowadzania trwa jednak około dwa tygodnie.

W 1981 roku do Biblioteki wkroczyła również nowoczesność, otrzymała ona bowiem jako dar Stanowej Biblioteki Pensylwanii dostęp do systemu OCLC.² Oto skrót OCLC oznaczał pierwotnie Ohio College Library Center, który powstał w roku 1967 w wyniku współpracy Ohio College Association (OCA) i Ohio Library Association (OLA), obecnie Online Computer Library Center. Celem systemu było wspólne katalogowanie, czyli wprowadzanie do pamięci komputera opisów książek napływających do zrzeszonych w systemie bibliotek. Początkowo było ich 54. System miał przede wszystkim kluczycie dublowanie sporządzania opisów katalogowych, gdyż każdy uczestnik systemu zanim przystąpił do opracowania książki, sprawdzał w katalogu centralnym czy opis już istnieje w pamięci komputera i jeśli tak, dołączał tylko swoje siglum. Każda stowarzyszona biblioteka mogła zamawiać sobie w trybie offline pewną liczbę kart katalogowych, którą potrzebowała, a posiadając terminal, mogła korzystać z centralnego katalogu w trybie online. Już w pierwszym okresie działania systemu biblioteki uczestniczące w nim zaobserwowały wielkie oszczędności nakładów na katalogowanie. OCLC nie był pierwszym takim systemem katalogowania w Stanach Zjednoczonych, istniał tam już bowiem wcześniej np. NELINET, ale pionierstwem ze strony OCLC było uruchomienie bezpośredniego (online) dostępu do pamięci komputera. Ważnym momentem w rozpowszechnianiu OCLC było podjęcie przez American Telephone and Telegraph Company zadania zbudowania odrębnej sieci telekomunikacyjnej łączącej terminale z jednostką centralną. Powstała później odrębna sieć telekomunikacyjna, którą nazwano

OHIONET. Obecnie w katalogu OCLC można wyszukiwać według 9 różnych kluczy:

- 1) tytułu
- 2) nazwiska autora
- 3) nazwiska autora + tytuł
- 4) numeru karty Biblioteki Kongresu
- 5) międzynarodowego znormalizowanego numeru książki (ISBN)
- 6) międzynarodowego znormalizowanego numeru czasopisma (ISSN)
- 7) CODEN-u (czyli pięćo- lub sześćoznakowego kodu dla tytułów czasopism, stworzonego początkowo dla czasopism chemicznych).

Można również oprócz książek i czasopism (ale tylko tytułów) wyszukiwać dane o mapach, nutach, filmach, płytach gramofonowych itp.

W każdym tygodniu napływa do bazy OCLC nowych 30 tysięcy opisów. Stała się ona też obecnie już systemem międzynarodowym i niezależną korporacją. Posiada swoje siedziby w Wielkiej Brytanii, Australii, Finlandii, Niemczech Zachodnich, Kanadzie i Meksyku.

Do wad systemu OCLC zaliczyć można: — brak możliwości wyszukiwania rzeczowego

— długi czas oczekiwania na odpowiedź (ten czas wynosi 6 sekund)

— trudności w rozwiązywaniu sigłów bibliotek

Trzeba również pamiętać, że jest to baza danych typowo katalogowa, nie bibliograficzna.

Tak więc ta stosunkowo niewielka Biblioteka rozszerzyła swoje możliwości informacyjne przez dostęp do OCLC. Warto także zaznaczyć że nie zaoszczędziła ona wiele czasu na katalogowanie, gdyż musi wprowadzać sporo pozycji do wspólnej pamięci ze względu na nietypowe dla Stanów Zjednoczonych zbiory, jakie posiada.

PRZYPISY

1. Alliance College Catalog 1982—84, s. 8—10.
2. M. Grabowska: Zautomatyzowany katalog centralny bibliotek amerykańskich — OCLC. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1984 nr 2 (45) s. 81—100. Zob. też — B. Sosłńska: Międzynarodowe centrum koordynacyjne sieci systemów informacji bibliotecznej — nowa funkcja OCLC. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1983 nr 2 (43) s. 99—114.

PROBLEMY PRAWNE

A. PRZEPISY OGÓLNE

Archiwa

Zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 25 lutego 1986 r. w sprawie szczegółowych zasad porządkowania oraz trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych. Mon. Pol. nr 4 poz. 31.

Finanse

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej jednostek badawczo-rozwojowych. Dz. U. nr 61 poz. 316.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 1985 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zasad i trybu wykonywania budżetu państwa. Mon. Pol. nr 48 poz. 314.

Ustawa z dnia 23 grudnia 1985 r. o centralnych funduszach rozwoju nauki i techniki. Dz. U. nr 59 poz. 297.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 stycznia 1986 r. zmieniające zarządzenie w sprawie klasyfikacji dochodów i wydatków budżetu centralnego i budżetów terenowych. Mon. Pol. nr 6 poz. 40.

Zarządzenie wprowadza szereg zmian w załączniku do zarządzenia Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 1984 r. w sprawie klasyfikacji dochodów i wydatków budżetu centralnego i budżetów terenowych (Mon. Pol. nr 31 poz. 214).

Używanie pojazdów samochodowych

Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 19 lutego 1986 r. zmieniające zarządzenie w sprawie używania pojazdów samochodowych do celów służbowych. Mon. Pol. nr 4 poz. 30.

Ustalono nowe stawki za jeden km przebiegu prywatnych pojazdów dla celów służbowych — samochodu osobowego 11 zł, motocykla 5,60 zł, motoroweru 3,30 zł. Ponadto podwyższono kwoty miesięcznego ryczałtu pieniężnego dla osób stale używających pojazdu własnego dla celów służbowych.

Wydawnictwa

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1985 r. w sprawie zasad zawierania i wykonywania umów wydawniczych o wydanie utworów w formie książkowej oraz zasad i stawek wynagrodzenia za te utwory. Dz. U. nr 61 poz. 315.

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

Biblioteki szkolne i pedagogiczne

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 27 lipca 1985 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wynagrodzeń zasadniczych i dodatków funkcyjnych przysługujących pracownikom ekonomicznym, administracyjnym i pracownikom obsługi szkół. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. nr 9 poz. 42.

M.in. dotyczy pracowników bibliotek pedagogicznych.

Obwieszczenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 30 listopada 1985 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały Nr 146 Rady Ministrów z dnia 29 września 1978 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników ekonomicznych, administracyjnych i pracowników obsługi szkół. Mon. Pol. nr 46 poz. 309.

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 13 marca 1986 r. w sprawie wprowadzenia w liceum ogólnokształcącym nowych planów nauczania. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. nr 1 poz. 5.

Załączone do zarządzenia plany nauczania dla klas o różnych profilach przewidują zajęcia pozalekcyjne obowiązkowe z zakresu „przysposobienia czytelniczego i informacyjnego”.

Biblioteki naukowe

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 28 sierpnia 1985 r. w sprawie nadania statutu Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego. Dz. Urz. Min. Zdr. i Op. Społ. nr 10 poz. 38.

Przepisy § 23 statutu określają zadania Biblioteki Centrum oraz jej przynależność do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i o-

ogólnokrajowej sieci informacji naukowej, a także — organizację sieci bibliotek zakładowych i klinicznych Centrum.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1985 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dz. U. z 1986 r. nr 1 poz. 5.

Do zakresu działania Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawach informacji naukowej należy: „we współdziałaniu z Urzędem Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń — organizowanie i doskonalenie jej systemu, a w szczególności koordynowanie działalności w tym zakresie ogólnokrajowej sieci bibliotek naukowych oraz koordynowanie spraw ustalania rzeczowych i finansowych planów importu i eksportu oraz rozdziału literatury naukowej (w tym czasopism naukowych)”.

TeZar

W Kraju - w Europie - na świecie

BRYTYJSKA LITERATURA Z ZAKRESU BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ. W Czytelni British Council Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu otwarta została dnia 18 kwietnia 1986 r. wystawa brytyjskiego piśmiennictwa z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Zgromadzone na niej zostały najnowsze wydawnictwa zwarte i ciągle z wszystkich dziedzin bibliotekarstwa i działalności informacyjnej, m. in. z bibliografii, opracowania zbiorów, klasyfikacji i indeksowania, udostępniania zbiorów, tworzenia różnego typu baz i banków danych, wykorzystania nowoczesnych technologii w pracy bibliotek i ośrodków informacji naukowej, konserwacji i ochrony zbiorów i in. Również ta wystawa wraz z pięknie wydanym katalogiem opracowana została i przygotowana przez British Council.

TELEKOMUNIKACJA W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH. Nie tylko biblioteki naukowe, lecz również publiczne wdrażają do swej pracy osiągnięcia współczesnej technologii. Biblioteki publiczne Ontario (Kanada) wypróbowują obecnie całkowicie zautomatyzowaną sieć telekomunikacyjną, która znajdzie zastosowanie we wszystkich najważniejszych procedurach bibliotecznych, a przede wszystkim w działalności informacyjnej.

Wg IFLA Journal 1986 nr 1.

NAJPIĘKNIEJSZE PLAKATY BIBLIOTECZNE. Z okazji 51 konferencji IFLA ogłoszono międzynarodowy konkurs na najpiękniejszy plakat biblioteczny. Do konkursu stanęło ponad 60 bibliotek z 22 krajów, przedstawiając łącznie ponad 100 plakatów. Pierwszą nagrodę otrzymała londyńska biblioteka Instytutu Goethego za plakat „Biblioteka informuje o Niemczech” (RFN) i Rada Popierania Bibliotek Australijskich za serię czterech plakatów „Zapytaj swoją bibliotekę”. Ponadto przyznano 11 wyróżnień.

Wg IFLA Journal 1986 nr 1.

EUROPEJSKA FUNDACJA WSPÓLPRA-CY BIBLIOTEK. 29 listopada 1985 r. zainaugurowała swą działalność Europejska Fundacja Współpracy Bibliotek (The European Foundation for Library Cooperation). Inicjatorem tej fundacji, której głównym celem będzie popieranie współpracy w dziedzinie badań bibliotekoznaw-

czych jest honorowy prezydent IFLA Herman Liebaers, a przewodniczącym — sir Harry Hookway, były dyrektor Biblioteki Brytyjskiej.

Wg IFLA Journal 1981 nr 1.

BIBLIOTEKI W EWG. Rada Europejskiej Współpracy Gospodarczej poświęca wiele uwagi bibliotekom i działalności informacyjnej. Na swym posiedzeniu w dniu 27 września 1985 r. powołała ona komisję do podjęcia szerokiej akcji pomocy bibliotekom w Europie zachodniej. Do końca 1986 r. powinny zostać przeprowadzone badania nad stanem bibliotek i świadczonych przez nie usług oraz sformułowane wnioski w tej sprawie. Większość badań mają przeprowadzić Ośrodki Techniki Bibliotecznej i Stowarzyszenie Bibliotek Wielkiej Brytanii.

Wg Library Association Record 1986 nr3.

INFORMACJA NAUKOWA W RWPG. W dniach 26 i 27 marca 1986 r. zebrała się w Moskwie Komisja Współpracy Naukowo-Technicznej RWPG. Wiele miejsca w obradach poświęcono roli informacji naukowej w obsłudze priorytetowych kierunków prac badawczych i wdrożeniowych prowadzonych w krajach członkowskich do 2000 r. Są to: elektroniczna gospodarka, kompleksowa automatyzacja i robotyzacja, rozwój energetyki atomowej, nowe materiały i technologie oraz biotechnologie. Podkreślono m. in. szczególne znaczenie w tym zakresie Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowo-Technicznej (MCINT) oraz współdziałania z nim narodowych ośrodków informacyjnych.

WSPÓLPRACA BIBLIOTEK POLSKICH I RADZIECKICH. W drugiej połowie marca 1986 r. przebywała w Moskwie grupa bibliotekarzy i informatyków wrocławskich w składzie: Halina Pabisz, Lucja Talarczyk-Malcher, Józef Janyszek i Stefan Kubów. Jej celem było zbadanie możliwości współpracy bibliotek naukowych Wrocławia z Międzynarodowym Centrum Informacji Naukowo-Technicznej i największymi bibliotekami radzieckimi. Delegacja była przyjęta m. in. przez wicedyrektora MCINT dra Edwarda Palińskiego oraz dyrektora Biblioteki Państwowej ZSRR im. Lenina prof. Mikołaja S. Kartaszowa. Stwierdzono występowanie znacznych, niewykorzystanych dotąd w należytnym stopniu, możliwości współdziałania, szczególnie w wykorzystaniu baz danych użyt-

kowanych w krajach RWPG oraz w sprowadzaniu do kraju czasopism zagranicznych w postaci mikroform.

BRYTYJSKA KSIĄŻKA DZIECIEĆA, 19 marca otwarta została w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej we Wrocławiu wystawa brytyjskiej książki dziecięcej, zorganizowana przez British Council.

Po zamknięciu wystawy książki stały się własnością Biblioteki, w której od początku 1986 r. działała wypożyczalnia książek zagranicznych. Otwarcie wystawy zbieгло się w czasie z zorganizowanym tu seminarium na temat bibliotecznego pracy z dziećmi.

*

Porozumienie o współpracy

zawarte pomiędzy Biblioteką Jerzego Mahena w Brnie — CSRS a Miejską Biblioteką Publiczną im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu — PRL na lata 1986—1988

1. Wymiana zasobów bibliotecznych

Biblioteka Jerzego Mahena w Brnie i Miejska Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu będą wymieniać dzieła literackie i inne materiały (płyty gramofonowe, druki propagandowe, filmy diapozyttywowe i diapozyttywy oraz nagrania magnetofonowe) pochodzenia polskiego i czechosłowackiego w następujących dziedzinach:

- książki i wydawnictwa z zakresu historii sztuki, encyklopedie i słowniki, publikacje turystyczne i mapy;
- muzykalia, płyty gramofonowe, albumy z reprodukcjami dzieł sztuki, materiały audiowizualne do studiów językowych oraz materiały z zakresu kultury i życia obu zaprzyjaźnionych krajów;
- literaturę i materiały regionalne;
- podstawowe pomoce bibliograficzne, bibliografie periodyczne i narodowe, wybrane publikacje z zakresu bibliotekarstwa;
- publikacje własne z dziedziny edytorskiej obu bibliotek.

2. Działalność metodyczna

- Obie strony będą na bieżąco wymieniać doświadczenia i materiały:
- z zakresu planowania, ewidencji i statystyki bibliotek oraz prace metodyczne;
 - o organizacji i normowaniu prac w bibliotekach publicznych;
 - o organizacji sieci bibliotecznej i strukturach filii bibliotecznych w obu miastach;
 - o metodach i formach centralnego uzupełniania zasobów bibliotecznych i przedsięwzięciach racjonalizatorskich w tym zakresie;
 - o systemach podnoszenia poziomu politycznego i kwalifikacji fachowych pracowników;
 - informacje studyjne i wyjazdowe z zakresu poznawania prac bibliotek krajowych i zagranicznych.

3. Działalność bibliograficzno-informacyjna i regionalistyka

- Organizowana będzie wymiana materiałów teoretycznych i doświadczeń na temat:
- Informacje indywidualne i zbiorowe o ich skuteczności w procesie pracy bibliotecznej;
 - rozszerzanie umiejętności biblioteczno-bibliograficznych pomiędzy czytelnikami i publicznością ze szczególną uwagą na prace z dziećmi i młodzieżą;
 - formy korzystania z bibliografii polecających w działalności wypożyczania książek;
 - wykorzystywanie publikacji regionalnych, periodyków i materiałów w wychowaniu czytelników w duchu patriotyzmu.

4. Praca z czytelnikami

- praca indywidualna i kolektywna z czytelnikiem;
- praca z literaturą polityczną i prasą, działalność oddziałów specjalistycznych.

5. Wymiana pracowników

Raz na dwa lata każda ze stron wyśle na pobyt naukowy na okres 5 dni roboczych dwuosobową delegację pracowników pełniących funkcje kierownicze lub specjalistów z poszczególnych bibliotek celem zyskania wymiany doświadczeń z obu współpracujących bibliotek i innych bibliotek publicznych na terenie ich działal-

ności. Wymiana pracowników będzie organizowana jako bezdewizowa, rewizytująca w zgodzie z wskazaniami i przepisami organów nadrzędnych.

W roku 1986 dojdzie do skutku wymiana dwuosobowych delegacji obu zaprzyjanych bibliotek na czele z dyrektorami, podczas której podpisane zostaną odpowiednie porozumienia o współpracy. Delegacje zostaną przyjęte przez odpowiednie władze miejskie. W roku 1987 pracownicy Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Edwarda Raczynskiego odwiedzą Brno, a w roku 1988 pracownicy Biblioteki Jerzego Mahena przyjadą do Poznania.

6. Niniejsze porozumienie przygotowano w języku polskim i czeskim, przy czym oba brzmienia mają taką samą ważność.

Podpisali

dr. fil. Mirosław Mraz
Dyrektor Biblioteki
Jerzego Mahena w Brnie

mgr Janusz Dembski
Dyrektor
Miejskiej Biblioteki Publicznej
im. Edwarda Raczynskiego
w Poznaniu

*

W dniu 4 czerwca 1986 roku zostały wręczone nagrody im. Heleny Radlińskiej za rok 1986.

Dwie pierwsze otrzymali:

Prof. Karol Głąbiowski *oww*

Prof. Aldona Gryczowa
odnie

Cztery drugie nagrody otrzymali:

Władysława Borkowska

Irena Morsztynkiewiczowa

Maria Prokopowicz

Wanda Sokołowska

Trzy trzecie nagrody otrzymali:

Grzegorz Chmielewski

Marian Filipkowski

Aleksander Majorek

*

Rozstrzygnięcie II Konkursu PTWK na najlepsze prace dyplomowe (magisterskie i doktorskie) z historii polskiego ruchu wydawniczego.

Jury Konkursu PTWK w składzie: Witold Adamiec (Biblioteka Narodowa), doc. dr hab. Janusz Dunin (Uniwersytet Łódzki), prof. Kazimiera Maleczyńska (Uniwersytet Wrocławski — przewodnicząca Jury), dr hab. Marianna Mlekicka (Uniwersytet Warszawski) i Barbara Petrozolin-Skowrońska (PTWK, sekretarz Jury) na posiedzeniu w dniu 24 marca 1986 r. postanowiło nagrodzić następujących Autorów:

Nagrodą II (20 tys. zł) Małgorzatę POLAKOWSKĄ za pracę „Warszawskie i krakowskie druki urzędowe w wieku XVII”, Warszawa 1984;

Nagrodami III (po 10 tys. zł) ex aequo: Danutę ADAMCZYK za pracę „Wydawnicza i kulturotwórcza działalność Spółki Nakładowej „Książka” (1904—1914)”, Kielce 1983 i Barbarę GRZYMSKĄ za pracę „Program wydawniczy Alfreda Altenberga na podstawie jego serii wydawniczych”, Warszawa 1984.

Dwa wyróżnienia (po 5 tys. zł) otrzymali ex aequo: Bogdan GRALAK za pracę „Cezary Juliusz Richter — księgarz i pierwszy nakładca łódzki”, Warszawa 1984 oraz Maria GADOMSKA za pracę „Edycje poezji w epoce Młodej Polski”, Warszawa 1985.

Wkrótce zostaną ogłoszone warunki III Konkursu PTWK.

*

Księgarnie prowadzące sprzedaż wydawnictw SBP

Biała Podlaska — ul. Dzierżyńskiego 1
Bielsko-Biała — pl. Smolki 4
Chełm — ul. 1 Armii Wojska Polskiego 41
Częstochowa — Aleja Zawadzkiego 46
Elbląg — ul. Armii Czerwonej 14
Gdańsk — ul. Grunwaldzka 111/113
Gorzów Wlkp. — ul. Bolesława Chrobrego 9
Jelenia Góra — ul. 1-go Maja 16
Katowice — ul. Warszawska 11
Kielce — ul. Sienkiewicza 37
Koszalin — ul. Zwycięstwa 92
Kraków — ul. Podwale 6
Gorzów Wlkp. — ul. Bolesława Chrobrego 9
Jelenia Góra — ul. 1-go Maja 16
Katowice — ul. Warszawska 11
Kielce — ul. Sienkiewicza 37
Koszalin — ul. Zwycięstwa 92
Kraków — ul. Podwale 6
Krosno — ul. Ordynacka 6
Legnica — Rynek 16/22
Lublin — ul. Krakowskie Przedmieście 68
Nowy Sącz — al. Wolności 37
Olsztyn — pl. Wolności 2/3
pl. Konstytucji 3 Maja 3
Opole — Rynek 19/23
Przemyśl — ul. Mickiewicza 2
Radom — ul. Żeromskiego 27
Rzeszów — ul. Krakowska 12a
Słupsk — ul. Filmowa 5
Szczecin — ul. Wojska Polskiego 39
Tarnobrzeg — ul. Wyspiańskiego
Tarnów — ul. Wałowa 28
Wałbrzych — ul. Słowackiego 1
Wrocław — ul. Kuźnicza 30/33
Zamość — ul. Żeromskiego 3
Zielona Góra — ul. Karola Marksa 3

*

Zakład Doskonalenia Zawodowego Warsztat Szkoleniowy nr 6 w Jarocinie, ul. Wrocławska 15 proponuje metalowe regały biblioteczne dla wszystkich typów bibliotek.

Regały te można używać w magazynach książek, wypożyczalniach i w czytelnich.

Wykonuje się dwa typy regałów:

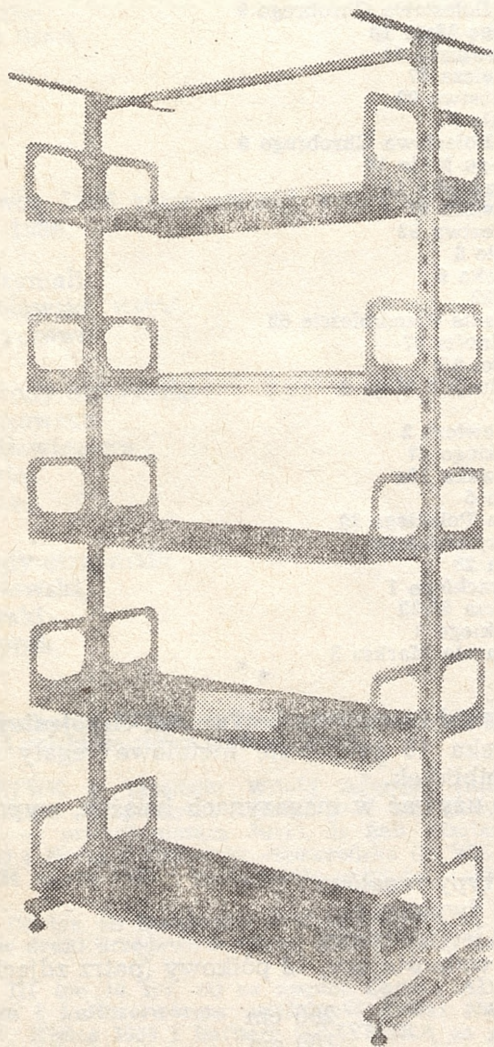
1. Regał metalowy dwustronny
2. Regał metalowy jednostronny

Regał dwustronny, wolnostojący, 12 półkowy (patrz zdjęcie):

Wymiary: wysokość	200 cm
szerokość	100 cm
głębokość	22 cm lub 28 cm

Regał jednostronny, przyścienny, 6 półkowy
Wymiary: wysokość 200 cm
szerokość 100 cm
głębokość 22 cm lub 28 cm

Regał składa się ze słupków, półek, prętów łączeniowych i prętów rozdzielających. Poziom regulowany za pomocą specjalnych śrub.
Zamówienia realizujemy w kolejności złożonych zamówień.
Termin realizacji w roku bieżącym — 2 miesiące.
Na rok następny termin podamy po złożeniu zamówienia.
Odbiór własnym transportem lub na koszt zamawiającego.

Pamięci Marii Deblessem

Dnia 28 marca 1986 r. odeszła od nas w wieku 51 lat po długich i bardzo ciężkich cierpieniach Maria Deblessem z domu Blahaczek, długoletni bibliotekarz z wyboru i powołania, która w tym zawodzie znalazła samorealizację i która wszędzie tam, gdzie pracowała w ciągu 28 lat swego zawodowego życia, pozostawiła trwały ślad, dorobek oraz najlepszą, ludzką pamięć.

Maria Deblessem urodziła się 16. 05. 1935 r. w Rohatniu woj. Stanisławów w rodzinie inteligenckiej. Mimo dużych zdolności z powodów rodzinnych nie ukończyła studiów wyższych (niepełne wyższe). Karierę zawodową rozpoczyna w Przeworsku w Wydziale Kultury Prezydium Powiatowej Rady Narodowej jako instruktor odpowiedzialny za sprawy bibliotek. W 1961 r. przenosi się na Opolszczyznę i rozpoczyna pracę w Powiatowej

Bibliotece Publicznej. Uprzednio już przygotowywała się do tego zawodu, kończąc Roczne Studium Bibliotekarskie w Jarocinie i inne kursy bibliotekarskie. Po krótkim czasie przenosi się do Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu specjalizując się w czytelnictwie dorosłych. W dziale Instrukcyjno-Metodycznym dała się poznać jako doskonały metodyk, organizator i pełen inwencji pracownik, inicjując różnorodne formy pracy kulturalno-oświatowej, a w szczególności konkursy regionalne. Bierze czynny udział w doskonaleniu i doksztalcaniu kadr bibliotekarskich, jest członkiem kolegium redakcyjnego kwartalnika instrukcyjno-metodycznego „*Pomagamy Sobie w Pracy*” wydawanego przez WBP, pisze liczne artykuły do prasy fachowej lokalnej i centralnej. W sumie ma na swym koncie około 40 artykułów¹.

Po latach ciężkiej pracy terenowej przenosi się do Działu Zbiorów Specjalnych, gdzie wymagana jest duża wiedza ogólna i fachowa i gdzie zazwyczaj idą najlepsi. Tam zajmuje się m.in. zbiorami regionalnymi. Obcowanie z książką zabytkową rozbudziło w niej nowe pasje i okazało się jej powołaniem. W roku 1977 przenosi się do Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, gdzie powierzono jej opracowywanie starodruków i zbiorów specjalnych. Tam pracowała na stanowisku starszego bibliotekarza do końca, tj. do roku 1984, zdobywając sobie szacunek i uznanie nie tylko swoich zwierzchników bibliotecznych, ale także pracowników naukowych Uczelni. Ukoronowaniem jej pracy w tym dziale było współwydanie pięknej publikacji książkowej p.t. *Książka dawna w zbiorach Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej*².

Z powodu złego stanu zdrowia przechodzi na rentę, ale nadal żywo interesuje się sprawami bibliotekarstwa, utrzymując stały kontakt z gronem koleżanek i kolegów z różnych bibliotek, jak również przynależąc do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Prawie do końca śledzi rynek wydawniczy i wzbogaca swoją własną bibliotekę domową.

W swojej karierze zawodowej była nieprzerwanie członkiem Stowarzyszenia pełniąc również różne funkcje w Zarządzie Koła Miejskiego. Jest wpisana do Księgi Zasiłowanych Bibliotekarzy Zarządu Okręgu SBP w Opolu.

Za swą ofiarną i pełną oddania pracę nie otrzymała większych satysfakcji moralnych w postaci medali i odznaczeń. Posiadała jedynie na swym koncie odznakę „Zasłużonemu Opolszczyźnie” i w 1985 r. ZO SBP wystąpił o przyznanie jej Medalu XXXX-lecia Polski Ludowej. Medal został jej wręczony na specjalnej uroczystości już w domu, w przerwie między szpitalem. To była jej prawdziwa, ostatnia satysfakcja zawodowa.

Przechodząc z jednej Biblioteki do drugiej nikomu nie przyszło do głowy, że tak znakomity bibliotekarz jak Maria Deblessem nie posiada nawet odznaki „Zasłużony Działacz Kultury”. Takich bibliotekarzy jest z pewnością dużo więcej. Pozostał ślad w ludzkiej pamięci, pozostał dorobek jej życia w rozwoju bibliotek na Opolszczyźnie, pozostał jej skromny zapis w Księdze Zasiłowanych złożony słabą ręką — „Z serdecznym podziękowaniem za życliwą pamięć... Dla niej ważna była osobowość bibliotekarza. Uważała, że praca z książką nobilituje człowieka, a zawód bibliotekarza może być wielką, intelektualną przygodą. Tej dewizie była wierna i ta dewiza była sercem jej życia.

Odeszła przedwcześnie nie osiągając swoich górnych możliwości zawodowych, z wielką godnością walcząc do końca o życie z jedną z najbardziej groźnych chorób XX wieku.

PS. W maju tego roku przyszło spóźnione odznaczenie Zasłużony Działacz Kultury, które zostanie pośmiertnie wręczone rodzinie w dniu 28. 05. br. na uroczystości Dnia Bibliotekarza organizowanego przez ZO SBP. O odznaczenie wystąpił ZO SBP.

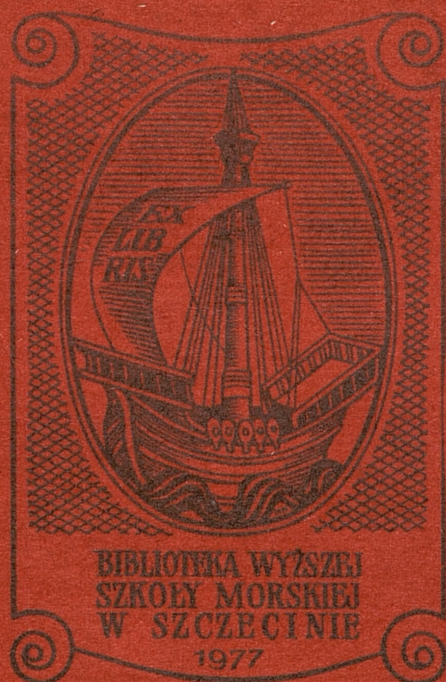
PRZYPISY

¹ Bibliografia publikacji bibliotekarzy Opola, Opole 1981, Koło Miejskie SBP w Opolu, 87 s.

² Maria Deblessem, Krystyna Lazik.: *Książka dawna w zbiorach Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu*. Opole 1980. Bibl. Główna WSP im. Powstańców Śląskich s. 91.

Cena 110 zł

ISSN-0239-6333

indeks 35262

Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, ul. Konopczyńskiego 5/7
00-953 WARSZAWA, tel. 27-52-96 i 27-09-47
Druk: RSW Zakłady Graficzne w Pile ul. Okrzei 5
Zam. nr 1194 A-1
Papier offsetowy III kl. 80 g
Adres redakcji: pl. M. Skłodowskiej-Curie 5, 60-965 POZNAŃ, skr. poczt. 5
tel. 31-32-19 i 31-33-68

Warunki prenumeraty: informacji o cenach prenumeraty udziela odpowiednia terenowa jednostka kolportażu lub poczty; wpłaty na konto NBP Warszawa, IV OM 1049-4040-132.